Koloniaal erfgoed in de klas

Een leidraad voor leerkrachten secundair onderwijs

Student	Heike Ostijn
Promotor	Leen Alaerts
Opleidingsonderdeel	Verdiepend praktijkonderzoek
Academiejaar	2023 - 2024

SAMENVATTING

Dit verdiepend praktijkonderzoek bekijkt hoe leerkrachten kunnen werken rond kolonialisme door middel van erfgoededucatie. Het onderzoek probeert tegemoet te komen aan de onzekerheden die bestaan bij leerkrachten secundair onderwijs rond les geven over kolonialisme enerzijds en het gebruiken van erfgoed anderzijds.

Er is een ontwerpkader opgesteld bestaande uit zes generieke ontwerpprincipes. Dit is een leidraad die leerkrachten kunnen gebruiken bij het opstellen van lessen rond koloniaal erfgoed. Hieronder een kort overzicht van de ontwerpprincipes:

- Gebruik erfgoed dat verbindt.
- Spreek gedragsregels en verwachtingen af.
- Zorg voor een persoonlijke connectie
- Zorg voor een breed begrip van de historische context.
- Zet in op historische empathie.
- Biedt verschillende perspectieven aan.

Daarnaast is er een workshop uitgewerkt rond het Belgische koloniale verleden aan de hand van erfgoedstukken over twee Congolese meisjes Amanakwa en Sitoua. De workshop bevat een inleidende PowerPoint, een hoekenwerk en een afsluiter. Deze workshop werd geëvalueerd door de deelnemende leerlingen.

ARTIKEL

Koloniaal erfgoed in de klas: een leidraad voor leerkrachten secundair onderwijs

1 Inleiding

Dit verdiepend praktijkonderzoek gaat over koloniaal erfgoed in de klas. We willen specifiek onderzoeken hoe in de klas rond kolonialisme kan worden gewerkt a.d.h.v. erfgoed en hoe een workshop omtrent koloniale erfgoededucatie het best kan worden opgebouwd.

De relevantie van dit onderzoek is meervoudig, om te beginnen kwam de vraag van een externe organisatie. Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee heeft aan ons gevraagd een workshop rond koloniaal erfgoed uit te werken, specifieker hebben zij ons bronnen gegeven over twee Congolese meisjes, Amanakwa en Sitoua. De workshop werd uitgetest met de Xplora-klassen (tweede jaar secundair) van de school Heilig Hart Heverlee.

Ten tweede is er een maatschappelijke vraag naar manieren om koloniaal erfgoed in te zetten in de lessen geschiedenis. Volgens BELvue blijkt uit onderzoek dat sommige leerkrachten geen les durven geven over de koloniale geschiedenis, omdat ze zich te onzeker voelen. Het gebrek aan achtergrondkennis of de angst om in discussies verzeild te geraken, zijn andere oorzaken. Daarnaast willen veel leerkrachten wel werken met erfgoed in de klas, maar weten niet hoe ze dat het best aanpakken en waar ze bij het ontwerpen van lessen aandacht aan moeten besteden. Ook is het moeilijk om de juiste erfgoedstukken te vinden, het aanbod is soms niet toegankelijk genoeg. (De Belgische kolonisatie in Midden-Afrika, z.d.)

Ten derde is er ook een persoonlijke interesse in het thema (de)kolonisatie. Ik word geschiedenisleerkracht en dus is koloniale erfgoededucatie relevant voor mijn onderwijspraktijk.

In dit praktijkonderzoek focussen we ons op de periode rond 1900 en de relatie tussen België en de Congolese kolonie. We zullen het grotendeels hebben over Congo-Vrijstaat (1885-1908) en in mindere mate over Belgisch-Congo (1908-1960). Ruanda-Urundi werd buiten beschouwing gelaten.

2 Onderzoeksopzet

In dit praktijkonderzoek wordt er een antwoord op volgende onderzoeksvraag gezocht: 'Hoe kunnen leerkrachten werken rond kolonialisme door middel van erfgoededucatie?' Er worden ook drie deelvragen geformuleerd:

- Welke didactische principes en inhoudelijke kenmerken zijn essentieel in het lesgeven rond kolonialisme a.d.h.v. koloniaal erfgoed?
- Hoe wordt een workshop omtrent koloniale erfgoededucatie het best opgebouwd?
- Wat zijn de ervaringen van leerlingen over de workshop?

Om een antwoord te vinden op de eerste deelvraag worden twee onderzoeksmethoden gehanteerd. Ten eerste is er een interview met Ria Christens, medewerker bij Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee. Deze interviews werden tussen september en december 2023 gehouden. Ten tweede wordt een literatuuronderzoek uitgevoerd dat uitzoekt welke didactische principes essentieel zijn in het lesgeven rond kolonialisme a.d.h.v. koloniaal erfgoed. Het literatuuronderzoek betreft twee delen, enerzijds erfgoededucatie en anderzijds werken rond kolonialisme in de klas. Om tot een antwoord te komen werden verschillende werken geraadpleegd. Het werk met als titel 'Breaking the bubble' van Huijgen en van der Ploeg, bood inzicht in hoe we historisch redeneren en historische context verschaffen, het best aanpakken. We vonden veel antwoorden in het artikel van Bartelds over historische empathie en hoe we dit bij leerlingen kunnen bevorderen. Ook de leidraad rond intercultureel werken met erfgoed van Alaerts heeft geholpen. Een andere belangrijke bron is de inspiratiegids voor meerstemmig erfgoed, waarin wordt uitgelegd hoe er gewerkt kan worden aan multiperspectiviteit in erfgoededucatie. Als conclusie van de eerste deelvraag worden zes generieke ontwerpprincipes opgesteld. Deze moeten leerkrachten die willen werken met koloniaal erfgoed in de klas een leidraad bieden bij het opstellen van een les(senreeks). (Alaerts, 2021; Bartelds, 2022; Huijgen & van der Ploeg, 2020; Inspiratiegids: meerstemmig erfgoed, 2016)

De generieke ontwerpprincipes die voortkwamen uit de eerste deelvraag werden concreet toegepast op de bronnen uit het archief van Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee. De organisatie zocht erfgoed uit dat het verhaal verteld van twee Congolese meisjes Amanakwa en Sitoua. Zij werden naar Leuven gehaald omstreeks 1894 en ondergebracht in het Heilig Hart Instituut te Heverlee, waar zij onderwijs genoten. Het archiefmateriaal omvat enkele nieuwjaarsbrieven en sinterklaasbrieven geschreven door de meisjes, alsook hun doopakte en twee klasfoto's. Aan de hand van dit bronnenmateriaal en de ontwerpprincipes wordt een workshop uitgewerkt. Deze werd uitgetest bij de Xplora-klassen van Heilig Hart Instituut Heverlee. Dit is een initiatief voor cognitief sterk functionerende leerlingen. De leerlingen worden geselecteerd door de klassenraad en worden drie lesuren per week uit de klas gehaald om deel te nemen aan de Xplora-projecten. Op donderdag zestien mei 2024 namen er 21 leerlingen deel aan de workshop o.l.v. twee begeleiders, op vrijdag zeventien mei 2024 waren er elf leerlingen en één begeleider. De workshops duurden telkens de volledige namiddag, dus drie lesuren (+ vijftien minuten pauze) en werden gehouden op de school zelf in een groot (vergader)lokaal. De workshop begint met een interactieve inleiding om

achtergrondkennis aan te brengen, vervolgens werken de leerlingen in groepjes van drie tot vijf leerlingen aan de verschillende hoeken.

De derde deelvraag wordt onderzocht aan de hand van een enquête, dat de Xplora-klassen op het einde van de workshop invullen. Ten eerste peilt de enquête naar de persoonskenmerken van de leerlingen (gender en eventuele migratieachtergrond). Ten tweede wordt aan de leerlingen gevraagd om in te schatten in welke mate ze de inhoudelijke doelstellingen behaald hebben. Ten derde komen stellingen aan bod over de getrainde vaardigheden, die ze moeten beoordelen op een schaal van een tot vijf. Als vierde en laatste worden drie open vragen gesteld over wat ze sterk vonden aan de workshop en wat ze graag meer/minder hadden gedaan.

Het vooronderzoek, ontwerp van de workshop en evaluatie van de leerlingen is essentieel om te voldoen aan de vraag van de externe organisatie.

3 Onderzoeksresultaten

3.1. Welke didactische principes en inhoudelijke kenmerken zijn essentieel in het lesgeven rond kolonialisme a.d.h.v. koloniaal erfgoed?

Er werd een ontwerpkader opgesteld bestaande uit zes ontwerpprincipes. Het ontwerpkader kan een leidraad zijn voor leerkrachten die lessen of workshops rond dit thema willen ontwikkelen voor hun klas. Hieronder worden de opgestelde ontwerpprincipes besproken. De eerste drie focussen zich op het erfgoedaspect, de volgende drie op het werken rond kolonialisme.

- Gebruik erfgoed dat verbindt.
- Spreek gedragsregels en verwachtingen af.
- Zorg voor persoonlijke connectie.
- Zorg voor een breed begrip van de historische context.
- Zet in op historische empathie.
- Biedt verschillende perspectieven aan.

Gebruik erfgoed dat verbindt.

We bedoelen hiermee erfgoed dat de leerlingen als groep zal verbinden. Alle leerlingen moeten zich deel van de groep voelen en moeten dezelfde startkansen krijgen. Er zijn twee criteria om te beoordelen of het erfgoed verbindend genoeg is.

Ten eerste raden we aan om lokaal erfgoed te gebruiken, dit zorgt ervoor dat alle leerlingen zich aangesproken voelen, ze krijgen het gevoel dat ze bij de groep horen. De leerlingen zijn namelijk allemaal deel van dezelfde school, dezelfde regio en hetzelfde land. Door Ria Christens wordt bovendien aangeraden om - indien mogelijk - erfgoed uit de eigen schoolse omgeving te gebruiken. De leerlingen zullen zich daardoor nog meer verbonden voelen met het verhaal dat verteld wordt, aangezien het geen ver-van-je-bed-show is. (Alaerts, 2021; Bartelds, 2022)

Ten tweede raden we aan om erfgoed te gebruiken waar niet veel tot geen voorkennis voor nodig is, zo zorg je ervoor dat zo veel mogelijk leerlingen zich op dezelfde startlijn bevinden. Aan de slag gaan met erfgoed is namelijk voor de meeste leerlingen, zeker in de eerste graad secundair onderwijs, nog nieuw en onbekend. Het erfgoed verbindt de leerlingen dus op verschillende manieren, de motivatie van de leerlingen om de les te volgen of de opdrachten te maken zal hierdoor stijgen. (Alaert, 2021; Bartelds, 2022)

Spreek gedragsregels en verwachtingen af.

We stellen vast dat het van cruciaal belang is om gedragsregels op te stellen wanneer je met leerlingen in gesprek gaat over erfgoed of bij gesprekken tussen de leerlingen onderling.

Het doel van de gedragsregels is om een veilige omgeving te creëren, waar de leerlingen in gesprek kunnen gaan met elkaar en er daaruit ook geleerd kan worden. Het belang en het doel van de gedragsregels leiden we af uit het onderzoek van De Roo en Sax (2020) die stellen dat: 'regels zijn heel belangrijk om leerlingen te helpen een mening te vormen en naar die van anderen te luisteren en ze te begrijpen'. Alaerts (2021) vult verder aan dat deze gedragsregels zowel onbeleefd en immoreel gedrag vermijden alsook onbewuste omgangsvormen expliciet maken.

Beide werken zijn het erover eens dat elke aanwezige verantwoordelijk is voor het volgen van de spelregels en die dan ook op elk moment en door iedereen moeten worden nageleefd. Wanneer deze regels gebroken worden kan er geen sprake meer zijn van een veilig gevoel bij de aanwezigen, waardoor de les sterk aan kracht en leerwinst zal inboeten. Daarom is het van uitermate belang dat iedereen elkaar durft aan te spreken bij het overtreden van de regels. (Alaerts, 2021; De Roo & Sax, 2020)

Het is de leerkracht zijn taak om de gedragsregels expliciet te maken. Deze gedragsregels worden best in samenspraak met de leerlingen opgesteld (dus niet top-down) om zo het draagvlak voor de regels bij de leerlingen te vergroten. Leerlingen zijn zich beter bewust van de regels wanneer ze zelf betrokken worden bij het opstellen ervan en zullen zich er dus meer aan houden. Er wordt daarnaast geopperd door De Roo en Sax om de gedragsregels in het zicht van de leerlingen op te hangen. Wat de inhoud van de regels is, hangt af van de groep leerlingen en de onderwijscontext, elke klas is namelijk anders. (Alaerts, 2021; Deboes, 2023; De Roo & Sax, 2020)

Naast het opstellen van gedragsregels is het belangrijk om de verwachtingen duidelijk te maken. De leerkracht communiceert bij een groepswerk wat hij verwacht van de leerlingen op vlak van taakverdeling, proces en eindproduct. Het verdelen van specifieke rollen kan helpend zijn om een groepswerk in goede banen te leiden. De groepjes leerlingen ondersteunen in hun proces en eindproduct kan aan de hand van een voorbeeld van dat eindproduct, succescriteria, rubrics… (Muyls-Bol, 2020; Informatie over het gebruik van rubrics, z.d.)

Zorg voor persoonlijke connectie.

Bij het kiezen van erfgoed zoekt u het best naar erfgoed waar leerlingen een persoonlijke connectie mee kunnen hebben. Een leerling zal zich volgens Bartelds (2022) betrokken voelen bij een opdracht, wanneer de opdracht de interesse van de leerling aanspreekt, maar ook wanneer de opdracht lijkt op een situatie uit de echte (hedendaagse) wereld. Het is dus interessant om erfgoed te gebruiken dat over echte mensen gaat. Bij voorkeur mensen waar de leerling zich eenvoudig mee kan identificeren (vb. dezelfde leeftijd, woonachtig in dezelfde regio, dezelfde interesses…). Er wordt dus aangeraden om erfgoed te zoeken rond een of meerdere personen, diens ontmoetingen, diens beslissingen en gebeurtenissen uit diens leven. Dit omdat kleine anekdotes authentiek en levensecht zijn, waardoor ze motiverend werken (Brunelli & Patrizi, 2011 uit Alaerts, 2021). Volgens onderzoek zijn ook

docenten en leerlingen het erover eens dat gebruikmaken van verslagen van ooggetuigen een goede keuze is. (Bartelds, 2022) We kunnen dus concluderen dat de motivatie om meer te leren over het onderwerp/het erfgoed vergroot wanneer leerlingen een persoonlijke band voelen met het erfgoed.

Zorg voor een breed begrip van de historische context.

Om te kunnen werken rond kolonialisme in de klas, is het eerst en vooral belangrijk dat er een brede basiskennis aanwezig is. Dit bij zowel de leerkracht als de leerlingen, want enkel met historische kennis op zak kunnen we historisch redeneren (Huijgen & van der Ploeg, 2020). De leerkracht moet zichzelf voorafgaand grondig informeren en zorgen dat hij op de hoogte is van de belangrijkste wetenschappelijke studies, maar ook van de discussies rond kolonialisme die in de huidige samenleving (en in de media) spelen (De Roo & Sax, 2020). Er is meer dan genoeg kennis voor handen, vindt ook Marco van Vemde, maar hij bemerkt dat die nog niet voldoende neergezet en geïmplementeerd wordt in het geschiedenisonderwijs (Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, 2024).

Wanneer de leerkracht voldoende kennis heeft vergaard, moet hij ervoor zorgen dat de leerlingen geïnformeerd worden over het koloniale verleden. De leerlingen moeten ten eerste op de hoogte gebracht worden van de belangrijkste gebeurtenissen uit het Belgische koloniale verleden, maar we mogen ons niet enkel tot die tijdsperiode beperken. Zo is het volgens An Lavens belangrijk dat er ook onderwezen wordt over de geschiedenis vóór de komst van Henry Morton Stanley in het gebied dat momenteel het Democratische Republiek Congo is. (Belgisch-Kongo, z.d)

Ten tweede mag de waarde van de historische context niet vergeten worden, België uit de koloniale periode en de kenmerken van de kolonisatie door en overheersing van Europa moeten duidelijk geschetst worden. Het gaat over een tijdsperiode waar Europa de wereld overheerste en ook andere landen gebruikten geweld op grond van raciale argumenten. Echter moeten we volgens BELvue voorzichtig zijn met vergelijken, omdat we dan vaak starten met rangschikken op een schaal van meest slecht naar minst slecht. Het kennen van de historische context is volgens van der Ploeg en Huijgen (2020) belangrijk omdat leerlingen zonder de kennis over historische kenmerken van een bepaalde tijd, geen gebeurtenissen in hun ruimte, tijd en context kunnen plaatsen. (Belgisch-Kongo, z.d.; De Belgische kolonisatie in Midden-Afrika, z.d.)

Ten derde moet er aandacht besteed worden aan de motieven en motoren achter de kolonisatie. Volgens Judith Elseviers is het de taak van het onderwijs om uit te leggen wat het mechanisme van de kolonisatie inhoudt. Ook Ria Christens is het eens dat er aan jongeren moet worden uitgelegd wat begrippen zoals beschavingsoffensief, missionering, civiliseren en propageren te maken hebben met het Belgische koloniale bewind. (Belgisch-Kongo, z.d.)

Ten vierde wordt er aan de leerlingen best duidelijk gemaakt dat de onafhankelijkheid van de Belgische koloniën nog niet zo lang geleden is en er nog steeds sporen van kolonisatie te vinden zijn vandaag de dag. Ria Christens vindt discussiëren met de leerlingen over de mate waarin de huidige samenleving ge(de)koloniseerd is bevorderend voor het breed begrip van de historische context bij de leerlingen.

Wanneer er gewerkt wordt rond kolonialisme in de klas moet de leerkracht zich dus grondig informeren om zo de leerlingen genuanceerde kennis over zowel historische gebeurtenissen als motieven achter de kolonisatie te kunnen bijleren.

Zet in op historische empathie.

Wanneer er voldoende historische kennis aanwezig is bij de leerlingen, kunnen ze starten met historisch redeneren, nog een stapje verder is historische empathie. Volgens Huijgen en van der Ploeg (2020) is dat, "de activiteit waarbij leerlingen proberen de beslissingen van een historische persoon te reconstrueren, waarbij rekening wordt gehouden met de context van de tijd waarin deze persoon leefde". Om de definitie volledig te maken vullen we aan dat de leerlingen ook proberen te reconstrueren hoe en waarom die persoon die beslissingen nam. Bartelds (2022) deed onderzoek en stelde zes pedagogische principes op om te werken rond historische empathie.

Bartelds stelt dat contextualiseren zeer belangrijk is. Contextualiseren wil zeggen dat je een historische gebeurtenis aan de hand van kennis en historische bronnen probeert te begrijpen door die in zijn specifieke tijd, ruimte en sociale context te zetten. Deze stelling wordt ondersteund door zowel An Lavens en Judith Elseviers (Belgisch-Kongo, z.d.) als Huijgen en van der Ploeg (2020). Deze laatste vinden het kunnen nemen van een historisch perspectief, dus kijken door de ogen van andere personen waardevol in lessen over kolonisering.

Een ander pedagogisch principe dat Bartelds uitlicht om historische empathie bij jongeren te bevorderen is aandacht besteden aan de eigen standplaatsgebondenheid. Dan is de jongere zich bewust dat hoe hij naar iets kijkt, afhankelijk is van de tijd, plaats en cultuur waarin hij leeft (Bartelds, 2022). Ook in onze interviews met Ria Christens kwam dit onderwerp meermaals aan bod en werd er uitgelegd dat dit zeer belangrijk is anders zal de les zijn effect missen.

Het bevorderen van historische empathie is belangrijk in lessen rond kolonialisme. Er moet vooral aandacht besteed worden aan contextualisatie en aan standplaatsgebondenheid van de leerlingen.

Biedt verschillende perspectieven aan.

De koloniale periode is een ingewikkeld onderwerp aangezien er meerdere lagen zijn en ook veel verschillende actoren. Het gebeurt nog al te vaak dat er maar één stem en dus één

perspectief aan bod komt in de lessen over kolonialisme. Dit is dan meestal het perspectief van de witte Europese man. Door verschillende auteurs wordt daarom gewezen op het belang van verschillende perspectieven (multiperspectiviteit of meerstemmigheid) tijdens zo'n lessen. Dit kan op verschillende manieren, enerzijds kunnen er bronnen/erfgoedstukken gebruikt worden die verschillende stemmen laten horen. Anderzijds is het mogelijk om een periode of gebeurtenis te analyseren vanuit de verschillende domeinen van de samenleving. (Bartelds, 2022; De Roo & Sax, 2020; Huijgen & van der Ploeg, 2020; Inspiratiegids: meerstemmig erfgoed, 2016; LKCA, 2024)

Volgens Ria Christens is het nuttig om bronnen te gebruiken om zo het bronneninzicht van de leerlingen te bevorderen. Ze stelt voor om dit te doen door historische kritiek toe te passen op de bronnen. Historische kritiek bestaat grotendeels uit volgende drie stappen: sourcing, contextualisation en corroboration. Bij sourcing en contextualisation komen de algemene kenmerken van de bron aan bod, alsook het bekijken van de bron in diens eigen tijdsgeest en maatschappelijke context. De derde stap is corroboration, hier komen verschillende bronnen samen om te vergelijken (Desmaricaux et al., 2016). Het vergelijken van verschillende bronnen gaat nog een stapje verder en zorgt ervoor dat er verschillende blikken en stemmen aan bod komen. Het kan dus helpend zijn om naast Belgische bronnen ook Congolese bronnen te gebruiken, zo komen er twee perspectieven op de feiten aan bod, die van de kolonisator én die van de gekoloniseerde. (Huijgen & van der Ploeg, 2020)

Daarnaast kan er gekozen worden om een periode of gebeurtenis te bestuderen aan de hand van de verschillende domeinen van de samenleving. Deze domeinen zijn: politiek, sociaal, cultureel, economisch en militair. Nog te vaak wordt de kolonisatie enkel vanuit een politieke en economische invalshoek onder de loep genomen, daardoor missen de leerlingen context en worden de gevolgen op sociaal en cultureel vlak gemist. Echter zijn deze ook belangrijk om het koloniale beleid en zijn gevolgen volledig te kunnen vatten.

Het voordeel van meerdere gezichtspunten, perspectieven en invalshoeken is dat leerlingen kritisch leren nadenken en leren dat berichten over bepaalde gebeurtenissen soms gekleurd kunnen zijn en het daarom dus noodzakelijk is om de bronnen kritisch te benaderen. (Huijgen & van der Ploeg, 2020)

3.2. Hoe wordt een workshop omtrent koloniale erfgoededucatie het best opgebouwd?

Aan de hand van het hierboven vermelde ontwerpkader en de erfgoedstukken van/over Amanakwa en Sitoua werkten we een workshop uit. Deze bestaat uit een inleidende PowerPoint en een hoekenwerk (vier hoeken). Het benodigde materiaal alsook de doelstellingen (Vlaamse eindtermen, leerplandoel Katholiek Onderwijs Vlaanderen en leerdoelen workshop) en de uitgebreide opbouw van de workshop kan u vinden in bijlage. Hieronder een kort overzicht van de inhoud per hoek:

- Hoek 1: Schoolleven
- Hoek 2: Missionering
- Hoek 3: Ontheemde kinderen
- Hoek 4: Wereldtentoonstellingen en beeldvorming

Gebruik erfgoed dat verbindt.

De erfgoedstukken van Amanakwa en Sitoua kunnen gezien worden als lokaal erfgoed omdat de gebeurtenissen zich afspelen in Leuven. De meisjes gingen zelfs naar dezelfde school als de Xplora-leerlingen en de bronnen komen ook uit het archief dat bij de school hoort, er is dus sprake van schoolerfgoed. De volledige klasgroep zal zich hierdoor aangesproken voelen, wat de motivatie van de leerlingen ten goede komt. Indien de workshop op andere scholen in Vlaanderen zou worden gegeven, zal de verbindingskracht van de erfgoedstukken iets minder zijn.

Om de erfgoedstukken te gebruiken en te kunnen begrijpen is er niet veel voorkennis van de leerlingen nodig. Zowel de klasfoto's als de nieuwjaarsbrieven zijn gekende concepten en dus zeer toegankelijk. Er werd voor deze laatste gekozen om de brieven over te typen en te vertalen omdat het geschrift en de Franse taal de toegankelijkheid en laagdrempeligheid negatief zouden kunnen beïnvloeden. De doopakte van Amanakwa en Sitoua is minder laagdrempelig, om dat op te lossen werd er in de werkbundel van hoek 3 een inleidende tekst geplaatst die aanhaalt wat een doopakte is, daarnaast werd ook deze bron vertaald.

Het erfgoed dat in de opgestelde workshop gebruikt wordt, beantwoord dus aan beide criteria van het eerste ontwerpprincipe 'gebruik erfgoed dat verbindt'. In hoek 1, die over schoolleven gaat, krijgen de leerlingen de klasfoto van Amanakwa en Sitoua te zien in opdracht een. In hoek 3 wordt de doopakte gebruikt tijdens opdracht twee en in opdracht drie en vier worden de nieuwjaarsbrieven bestudeerd door de leerlingen.

Spreek gedragsregels en verwachtingen af.

Dit ontwerpprincipe kan opgesplitst worden in twee grote delen. Enerzijds spraken we met de leerlingen in de inleidende PowerPoint gedragsregels af, deze zijn overgenomen uit of gebaseerd op de gedragsregels die voorgesteld worden door Alaerts (2021) in haar leidraad rond intercultureel werken met erfgoed. In de eerste deelvraag werd er geconcludeerd dat gedragsregels het best tot stand komen in samenspraak met de leerlingen en indien mogelijk zichtbaar aangebracht worden in de klas. In de uitgevoerde workshops met Xplora-leerlingen werden de gedragsregels geprojecteerd op het digibord. Naast deze regels gaven de begeleiders ook extra uitleg over de aanstootgevende termen in de bronnen en wat de verwachtingen qua gedrag hierrond waren. De regels werden gedurende die workshops door iedereen nageleefd, waardoor er een veilige leeromgeving ontstond.

Anderzijds bespreken we ook de verwachtingen, dit op vlak van taakverdeling, proces en eindproduct. Er is een duidelijke taakverdeling nodig omdat het middendeel van de workshop een hoekenwerk is. De groepjes zijn idealiter vier leerlingen groot, in functie van die groepsgrootte werden dan ook vier verschillende rollen opgesteld.

- De voorzitter zorgt ervoor dat alle opdrachten gemaakt worden. Hij heeft ook een modererende functie in de groepsgesprekken.
- De verslaggever zorgt ervoor dat iedereen alles genoteerd heeft en hij is de woordvoerder van de groep richting de leerkracht.
- De materiaalmeester is verantwoordelijk voor het materiaal. Hij deelt het uit en ruimt het op het einde terug op, zodat de volgende groep vlot kan starten.
- De tijdbewaker houdt de klok in het oog en zorgt ervoor dat de groep op tijd klaar is met de opdrachten.

Deze rollen hebben als doel het groepswerk vlot te laten verlopen en de groepsdynamiek te ondersteunen, ook zorgt het er voor dat iedere leerling zijn eigen talenten kan inzetten. De leerling krijgt een taak die niet in zijn paniekzone maar in zijn comfort- of stretchzone ligt en kan zich daardoor focussen op de workshop.

De verwachtingen omtrent het proces en eindproduct worden besproken met de leerlingen tijdens de intro. De doelen aan het begin maken duidelijk aan de leerlingen waar ze aan gaan werken tijdens de workshop en wat het uiteindelijke doel is. In de werkbundels wordt ook telkens duidelijk aangegeven wat de verwachtingen zijn van het product. Bijvoorbeeld: Om hoek 2 af te sluiten wordt er gevraagd naar een korte tekst, waarin de woorden ‘bekeren’ en ‘missie’ voorkomen en dat antwoord op drie deelvraagjes.

De gedragsregels en verwachtingen zijn dus duidelijk zichtbaar in het ontwerp en dragen zo bij aan een veilige, krachtige en positieve leeromgeving.

Zorg voor een persoonlijke connectie.

Volgens de generieke ontwerpprincipes moet erfgoed naast de groep verbinden ook een persoonlijke connectie oproepen bij de individuele leerling. Er werd besloten dat het dus interessant is om erfgoed te gebruiken dat gaat over échte mensen. Het erfgoed dat in de workshop gebruikt wordt gaat over twee levensechte meisjes. Het voordeel is dat de leerlingen zich eenvoudig zullen kunnen identificeren, want Amanakwa en Sitoua waren op het ogenblik van de feiten ongeveer even oud als de leerlingen. Daarnaast waren ze ook (kortstondig) woonachtig in dezelfde regio. De leerling zal zich door deze twee factoren meer betrokken voelen bij het erfgoed, wat op zijn beurt motiverend werkt.

Er wordt nog verder ingespeeld op de persoonlijke connectie van de leerlingen met het erfgoed door in hoek 3 als opdracht drie de leerlingen een nieuwjaarsbrief te laten schrijven, zoals ook Amanakwa en Sitoua gedaan hebben.

Zorg voor een breed begrip van de historische context.

We implementeerden dit ontwerpprincipe op verschillende manieren in onze workshop. Ten eerste werden de leerlingen op de hoogte gesteld van de belangrijkste gebeurtenissen uit het Belgische koloniale verleden aan de hand van de inleidende PowerPoint. Daarin kregen ze een globaal overzicht van die periode, maar werd ook kort de periode vóór de komst van ontdekkingsreiziger Henry Morton Stanley aangehaald. Het bespreken van die periode werd door An Lavens als belangrijk gezien (zie eerste deelvraag), daarom werden ook de oorspronkelijk godsdiensten opgenomen in de workshop (hoek 3, opdracht een). (Belgisch-Kongo, z.d.)

Ten tweede werd er gewerkt rond de historische context en de kenmerken van de kolonisatie. Dit gebeurde tevens in de inleiding, een ander duidelijk voorbeeld is opdracht een van hoek 4. Die gaat over de wereldtentoonstellingen en bijhorende mensentuinen. Dit fenomeen wordt in zijn historische context gelaten en van daaruit bekeken, er wordt niet vergeleken met andere landen om zo niet te gaan rangschikken.

De derde manier waarop de workshop werkt aan breed begrip van de historische context is het achterhalen, beschrijven en verklaren van de motieven en motoren achter de kolonisatie. Zo maken de leerlingen kennis met de begrippen beschavingsoffensief en missionering, dit was ons aanbevolen in de interviews met Ria Christens. Op politiek en economisch vlak worden de achterliggende motieven vooral klassikaal in de introductiefase aangehaald.

Als laatste worden de leerlingen geconfronteerd met de erfenissen van het koloniale verleden tijdens het bespreken van de basisinformatie over het Democratische Republiek Congo. Ook leren ze dat de onafhankelijkheid pas in 1960 werd uitgeroepen en dus nog niet zo lang geleden is. Het proces van dekolonisering van de samenleving komt deels aan bod in hoek 4 opdracht twee, waar de leerlingen de beeldvorming van ‘de Afrikaan’ rond 1900 vergelijken met die van nu.

De tijdspanne van de workshop is beperkt, daarom raden we aan om de leerlingen op voorhand te informeren over het Belgische koloniale verleden en met uitbreiding kolonialisme in zijn geheel. Dit zal de leerwinst tijdens de workshop ten goede komen.

Zet in op historische empathie.

Het vorige ontwerpprincipe helpt de leerlingen op de weg naar historische empathie. Een groot deel daarvan is namelijk contextualiseren en dat gebeurt aan de hand van kennis, maar ook aan de hand van historische bronnen. Bij hoek 4 opdracht een over de wereldexpo's en mensentuinen krijgen de leerlingen eerst kennis aangeboden in combinatie met bronnen (foto's), aan de hand van die informatie kijken de leerlingen naar het fenomeen in diens eigen historische context. Er wordt dus niet moraliserend maar onderzoekend gekeken naar de gebeurtenissen. Er wordt in diezelfde opdracht ook geprobeerd de leerlingen door de ogen van andere personen te laten kijken, namelijk met de vraag: "Welke invloed kan 'het beschaafde dorp' gehad hebben op de mensen die kritisch stonden ten opzichte van het beschavingsoffensief?". Op deze manier wordt de historische empathie van de leerlingen verder getraind.

Daarnaast wordt er ook gewerkt aan het kunnen herkennen van de eigen standplaatsgebondenheid. Dit doen we onder andere in hoek 4 opdracht twee waar er rond de beeldvorming van 'de Afrikaan' rond 1900 en vandaag gewerkt wordt. Op deze manier zullen de leerlingen ook geconfronteerd worden met hun eigen vooroordelen.

Biedt verschillende perspectieven aan.

Om verschillende perspectieven aan bod te laten komen werden er twee manieren naar voren geschoven. Ten eerste werd er gebruik gemaakt van erfgoedstukken die niet de stem van de witte Europese man laten horen maar die van twee jonge Congolese vrouwen. Het is echter wel belangrijk om historische kritiek toe te passen wanneer men bronnen gebruikt. Er werden voor de verschillende opdrachten over het bronnenmateriaal vragen geselecteerd die bijdragen aan het oplossen van de historische vraag en vooral nuttig en beantwoordbaar zijn door de leerlingen. Hierbij werd er een balans gezocht tussen sourcing, contextualisation en corroboration. De vragen deden de leerlingen verder nadenken en redeneren over de bronnen en diens historische context.

Ten tweede werd de kolonisatie niet enkel benaderd vanuit de politieke hoek, dit om verschillende perspectieven aan bod te laten komen en zo een breder en vollediger beeld te schetsen. Het sociaal en cultureel domein kwam vooral aan bod in het hoekenwerk, zo werd er bijvoorbeeld over de oorspronkelijke geloofsovertuigingen en de missionering door de katholieken en protestanten geleerd. Ook bekijken de leerlingen het (meisjes)onderwijs rond 1900 en leren ze meer over de wereldtentoonstellingen. In de introductiefase is er aandacht voor het economische luik, specifiek de vele grondstoffen die aanwezig waren in de toenmalige kolonie. De leerlingen krijgen dus een genuanceerd beeld van de kolonisatie.

3.3. Wat zijn de ervaringen van leerlingen over de workshop?

Er namen 32 leerlingen deel aan de workshop en op het einde vulden zij een online vragenlijst in. Op donderdag 16 mei namen 21 leerlingen deel en daarvan vulden 14 leerlingen de vragenlijst in. Op vrijdag 17 mei namen 11 leerlingen deel en daarvan vulden 8 leerlingen de vragenlijst in. Er waren in totaal 23 responsen op de vragenlijst, 69% van de leerlingen heeft de vragenlijst dus ingevuld. De gemiddelde tijdsduur ligt op 1 min 38 sec. De resultaten die in grafieken werden gegoten, zijn in de bijlages te consulteren. Er werden verschillende zaken bevraagd om zo te kunnen pijlen naar de ervaringen van de leerlingen.

Ten eerste keken we naar de persoonskenmerken van de leerlingen. Alle leerlingen in de klas zijn cognitief sterk functionerende leerlingen. Er is volgens de resultaten een lichte meerderheid aan mannen en er geven zes leerlingen aan dat ze een migratieachtergrond hebben. Dit laatste moet met een korrel zout genomen worden, aangezien enkele leerlingen niet wisten wat dit betekende en daardoor fout hebben geantwoord. Er kunnen dus geen conclusies gekoppeld worden aan dit persoonskernmerk.

Als tweede werd er gepeild naar de inhoudelijke doelstellingen, aan de leerlingen werd gevraagd om te beoordelen in welke mate ze volgens hen deze doelstellingen bereikt hebben. Er kan besloten worden dat de leerlingen duidelijk weten wie Amanakwa en Sitoua zijn en zich ook overtuigd voelen dat ze het kunnen uitleggen, dit aangezien er niemand 'heel slecht' of 'slecht' aanduid. De hoofddoelstelling van hoek 1 omvat het kunnen uitleggen van het schoolleven omstreeks 1900, de meeste leerlingen (17 leerlingen = 77,27%) hebben ook dit onder de knie. Een andere inhoudelijke doelstelling is het kunnen uitleggen van missionering, bij het kijken naar de grafiek is te zien dat de resultaten meer gespreid zijn. 41% van de respondenten vindt dat hij dit slecht tot heel slecht kan, meer ondersteuning bij de corresponderende hoek (hoek 2) zou kunnen helpen om dit op te lossen. De laatste bevraagde inhoudelijke doelstelling 'vertellen wat de wereldtentoonstellingen te maken hebben met propaganda' scoort overwegend positief, namelijk 72,73% van de leerlingen geeft aan het goed tot heel goed te kunnen.

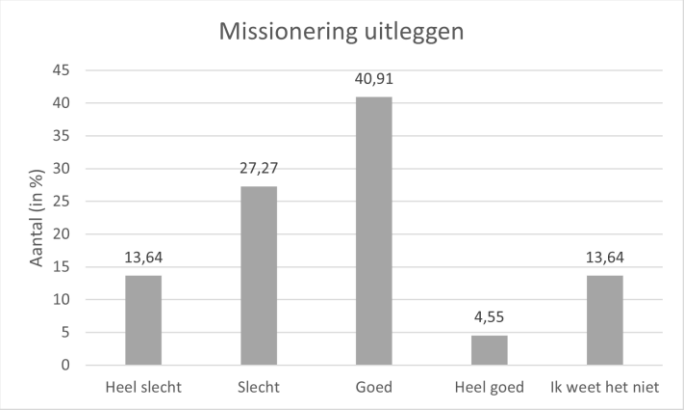

Ten derde zaten er in de enquête vragen over de getrainde vaardigheden. De leerlingen (behalve twee onthoudingen) geven aan dat ze goed tot heel goed kunnen kijken vanuit

verschillende perspectieven, deze vaardigheid sluit aan bij het zesde ontwerpprincipe 'biedt verschillende perspectieven aan'. Om te peilen naar de interesse om met bronnen te werken bij de leerlingen werd er gevraagd om tussen de 1 en 5 sterren te geven, gemiddeld werden er drie sterren gegeven. Bij de stelling 'ik vond het leerrijk om met andere leerlingen te discussiëren' geeft 91% van de respondenten drie tot vijf sterren.

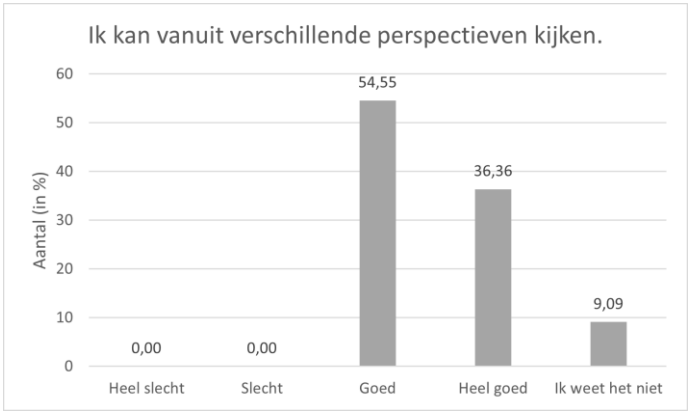

Ten vierde werden er drie open vragen gesteld aan de leerlingen. De eerste deelvraag ging over wat ze sterk vonden aan de workshop (16 inzendingen, 13 antwoorden[1]). De leerlingen vonden vooral de bronnen en het verhaal een pluspunt, ook de introfase en het samenwerken werd positief beoordeeld. De tweede deelvraag polste naar wat de leerlingen meer hadden willen doen (15 inzendingen, 9 antwoorden[1]) daaruit kwam discussiëren, met de hele groep spreken en spelletjes spelen naar voren. Op de vraag wat de leerlingen minder hadden willen doen (14 inzendingen, 9 antwoorden), werd voornamelijk geantwoord schrijven en groepswerk.

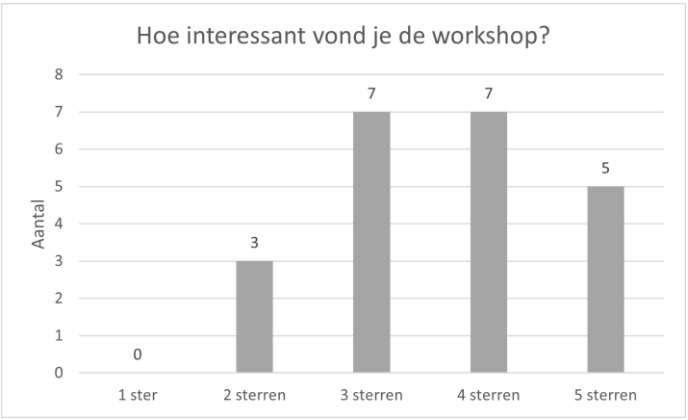

Over het algemeen is de workshop geslaagd, de leerlingen gaven als antwoord op de vraag 'Hoe interessant vond je de workshop?' gemiddeld 3,7 sterren op een schaal van 5.

[1] inzendingen die niet antwoorden op de vraag (vb. ik weet het niet; /; geen idee; niets; …) werden weggelaten.

4 Conclusies

De centrale onderzoeksvraag van dit verdiepend praktijkonderzoek luidt: 'Hoe kunnen leerkrachten werken rond kolonialisme door middel van erfgoededucatie?' Om een antwoord te bieden op deze vraag werd een ontwerpkader opgesteld. Dit kan een leidraad zijn voor leerkrachten bij het opstellen van lessen over kolonialisme aan de hand van erfgoededucatie. Het ontwerpkader en zijn zes ontwerpprincipes zijn gebaseerd op de belangrijkste didactische principes en inhoudelijke kenmerken die horen bij het werken rond kolonialisme enerzijds en erfgoededucatie anderzijds. We kwamen tot deze conclusies na grondig literatuuronderzoek en interviews met Ria Christens.

De opgestelde ontwerpprincipes bieden een overzicht van de verschillende aandachtspunten bij het ontwerpen van lessen, workshops, leerpaden… De ontwerpprincipes zorgen ervoor dat een genuanceerd en volledig beeld van de kolonisatie ingebouwd wordt. Daarnaast komen verschillende perspectieven aan bod en worden gedragsregels afgesproken. Alle ontwerpprincipes samen werken aan een veilige leeromgeving waarin de leerlingen gemotiveerd worden om bij te leren.

Om het ontwerpkader uit te testen werd een workshop opgesteld waarin leerlingen aan de hand van het verhaal van Amanakwa en Sitoua aan de slag gaan rond kolonialisme. Deze workshop kan door leerkrachten van de eerste graad secundair onderwijs gebruikt worden. Ook leerlingen uit de tweede en eventueel derde graad secundair onderwijs kunnen deze workshop volgen, de begeleiding zal dan anders verlopen. Verder onderzoek kan uitzoeken wat de noden zijn van deze verschillende leeftijdsgroepen en hoe die verschillen.

Het praktijkonderzoek focust op de Belgische koloniale periode en enkel op de kolonie Congo-Vrijstaat (& Belgisch-Congo), Ruanda-Urundi werd niet belicht. Dit zou een onderwerp kunnen zijn voor verder onderzoek, alsook het onderzoeken van kolonialisme door andere landen of in andere tijdsperiodes. Waarbij telkens bekeken wordt welke ontwerpprincipes hieraan vasthangen.

We nodigen leerkrachten uit om de ontwerpprincipes toe te passen in hun lessen en de workshop te gebruiken. Deze kan eventueel aangepast worden aan de noden van de leerlingen.

5 Dankwoord

Eerst en vooral wil ik mijn promotor Leen Alaerts bedanken. Bedankt voor de begeleiding en de steun tijdens het uitwerken van de workshop, het schrijven van het praktijkonderzoek en het vele vertrouwen dat u heeft in mij. Ik ben heel dankbaar dat ik de kans gekregen heb om onderzoek te doen naar dit onderwerp. Het zal een grote meerwaarde zijn in mijn toekomst als geschiedenisleerkracht.

Daarnaast wil ik Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee en meer specifiek Ria Christens bedankten om de erfgoedstukken ter beschikking te stellen. Ook de Xplora-klassen en hun begeleidende leerkrachten bedank ik, omdat ik de workshop mocht ontwerpen en uitvoeren. Ik ben de leerlingen dankbaar voor hun enthousiaste medewerking.

Bedankt aan mijn familieleden en vrienden om mij te steunen doorheen het proces. Bedankt om mijn gedachten, onzekerheden en vragen aan te horen.

LITERATUURLIJST

De erfgoedstukken (nieuwjaarsbrieven, sinterklaasbrieven, klasfoto's en doopakte) over Amanakwa en Sitoua komen uit de erfgoedcollectie van de landbouwhuishoudschool Heilig Hartinstituut Heverlee. © Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee VZW

Boeken, kranten en tijdschriften:

Alaerts, L. (2021, 25 juni). Intercultureel werken met erfgoed in het secundair onderwijs: Een leidraad [PDF]. https://slimerfgoed.be/item/183

Alaerts, L., & Christens, R. (z.d.). Workshop voeding. Slim Erfgoed. Geraadpleegd op 17 mei 2024, van https://slimerfgoed.be/item/246

Bartelds, H. (2022). Historische empathie: Hoe kunnen we dit bij leerlingen bevorderen? Hermes: Tijdschrift van de Vlaamse Vereniging Leraren Geschiedenis, Jrg. 26(1), 21–5.

Colla, J., Alaerts, L., & Christens, R. (2021). De verbindende kracht van schoolerfgoed. Werken aan identiteitsvorming. Faro: tijdschrift over cultureel erfgoed, Jrg. 14(3), 66-9.

De Belgische kolonisatie in Midden-Afrika: Theoretisch dossier en lespakket. (z.d.). BELvue. Geraadpleegd op 11 juni 2024, van https://www.belvue.be/nl/activities/dossier-belgische-kolonisatie

De Roo, B., & Sax, A. (2020). Koloniaal debat in België historisch bekeken: Educatieve fiches voor leerkrachten. In Educatieve fiches voor leerkrachten. https://www.belvue.be/media/documents/documents/BEL-EDUC20FICHES-Koloniaal20debat-Leerkrachten.pdf

Desmaricaux, B., Obbers, W., Tweepenninckx, M., Vanbekbergen, J., Willems, J., & Verlinden, E. (2016). De feiten voorbij: bronnenomgang in de les geschiedenis. UC Leuven-Limburg. Lerarenopleiding Leuven.

Huijgen, T., & Van Der Ploeg, B. (2020). Breaking the bubble: Hoe historisch redeneren kan bijdragen aan inleven en het begrijpen van andere perspectieven. Veerkracht, Jrg. 17(3), 10–13.

Inspiratiegids: meerstemmig erfgoed: Multiperspectiviteit in erfgoededucatie. (2016). P. Janssenswillen, E. Vinckx, & S. Leenen, projectcoaches. Projectgroep meerstemmig erfgoed. https://meerstemmigerfgoed.pxl.be/documenten/Inspiratiegids.pdf

Lemiegre, J., Becker, F. Maria, Meeuwis, M., & Mestdagh, E. (2018). Aangepast Onderwijs voor Congolezen : een analyse van de tegenstellingen tussen voorschrift en realiteit in het koloniale onderwijs van de Congregatie van Scheut in Belgisch Congo op basis van inspectieverslagen (1919-1939).

Websites:

Belgisch-Kongo: Wat moeten we erover leren in de klas? (z.d.). Nieuws in de Klas. Geraadpleegd op 12 juni 2024, van https://www.nieuwsindeklas.be/aan-de-slag-met-nieuws-in-de-klas/online-themadossiers/belgisch-kongo/

Deboes, T. (2023, 18 september). 5 tips voor duidelijke klasregels met effect. Klasse. https://www.klasse.be/148776/5-tips-voor-duidelijke-klasregels-met-effect/

Informatie over het gebruik van rubrics. (z.d.). Rubricsmaken.nl. https://www.rubricsmaken.nl/informatie

LKCA. (2024, 28 mei). Koloniaal verleden in de klas: durf normerend te zijn - Landelijk kennisinstituut cultuureducatie en amateurkunst. https://www.lkca.nl/artikel/koloniaal-verleden-in-de-klas-durf-normerend-te-zijn/

Muys-Bol, J. (2020, 21 augustus). Leren zichtbaar maken in de klas - Juf Joanne. Juf Joanne. https://jufjoanne.nl/leren-zichtbaar-maken-in-de-klas/

Speksnijder, A. (2022, 4 maart). Evaluatie van trainingen | Weet jij wat je echt bereikt hebt? Arie Speksnijder - Train de Trainer. https://www.train-de-trainer.com/evaluatie-van-trainingen/

Studio Globo. (2018, juli 5). Leerpad gedachtegoed - onderwijs [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=cv4QZBmD47k

Studio Globo. (2018, augustus 23). Leerpad gedachtegoed - propaganda [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=J_VcAR96vx4

Studio Globo Antwerpen. (z.d.). Sporen van kolonisatie (H. Keppens, A. Poelman, & S. Meeuws, Reds.). Studio Globo. Geraadpleegd op 17 mei 2024, van https://sporenvankolonisatie.studioglobo.be/

Afbeeldingen:

Adventures of Tintin (screenname). (2010, 18 april). Discovery of Atomium. Flickr. https://www.flickr.com/photos/glady/4602020642

Balbiani, C. (2023, 27 november). Las terribles historias de los "zoológicos humanos": el morbo del poder y la perversión de los científicos. Infobae. https://www.infobae.com/historias/2023/11/27/las-terribles-historias-de-los-zoologicos-humanos-el-morbo-del-poder-y-la-perversion-de-los-cientificos/

Belgian congo. (z.d.). Shekou International School. https://sis-cn.libguides.com/c.php?g=820552&p=6765650

Bewaarschool Rozenberg - klasfoto: Inventarisnummer GAMF_01473. (1900). Erfgoedplus. https://www.erfgoedplus.be/details/13025A21.1533?filters=1&page-size=500&categorie=vrij&zoekterm=klasfoto&pos=168

Congo River Cruise. (z.d.). ecoadventuressafari.com. https://ecoadventuresafaris.com/congo-river-cruise/

De Kloosterschool - klasfoto: Inventarisnummer EBF_027589. (1903). Erfgoedplus. https://www.erfgoedplus.be/details/KF.objecten.16992761975911453320563?filters=1&page-size=500&categorie=vrij&zoekterm=klasfoto&pos=62

"Democratic Republic of the Congo". United States Department of State. 2 June 2022. Archived from the original on 29 January 2023. Retrieved 23 March 2023.

Fdecomite. (2010). Belgian flag. commons.wikimedia.org. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Belgian_Flag_%285089051595%29.jpg

Gautier, A. & collectie KMMA Tervuren. (1897). Enkele van de "kinderen van Gijzegem" in het park van Tervuren. Africa Museum. https://www.africamuseum.be/nl/discover/history_articles/the_human_zoo_of_tervuren_1897

Geeraerts, G. (2018, 25 oktober). Een dagje naar de mensenzoo. Glenn Schrijft. https://glennschrijft.wordpress.com/2018/10/18/een-dagje-naar-de-mensenzoo/

Grondstoffen van Congo. (z.d.). sporenvankolonisatie.studioglobo.be. https://sporenvankolonisatie.studioglobo.be/rijkdommen_versie-b/

Hayt, F., Grommen, J., Janssen, R., Manet, A., Adams, X., Moreau, W., & Van den Broeck, L. (2015). Atlas van de algemene en Belgische geschiedenis. Van In. Kaart 93 & 111.

Klasfoto illustratie. (z.d.). Pinterest. https://cl.pinterest.com/pin/567523990519501074/

Klasfoto uit Congo: Inventarisnummer EBF_000035. (1903). Erfgoedplus. https://www.erfgoedplus.be/details/KF.objecten.1544605748352379365939?zoekterm=congo&categorie=vrij&page-size=500&page=1&pos=5

Kongo (rivier). (z.d.). Wikiwand. https://www.wikiwand.com/nl/Kongo_(rivier)

Koningen van België. (z.d.). monarchie.be. https://www.monarchie.be/nl/koninklijke-familie/geschiedenis

Liberas. (2020, 23 september). Rijmt liberalisme op kolonialisme? De case van Belgisch-Congo - Liberas. Liberas. https://www.liberas.eu/rijmt-liberalisme-op-kolonialisme-de-case-van-belgisch-congo/

Meisje met vraagteken Kennis en onderwijsconcept | Premium Vector. (2023, 2 juni). Freepik. https://nl.freepik.com/premium-vector/meisje-met-vraagteken-kennis-en-onderwijsconcept_45335936.htm#page=17&position=6&from_view=author&uuid=37851502-689f-4156-975b-8c1ba8d9c2f2

Missiezusters: Inventarisnummer EBF_021840. (z.d.). Erfgoedplus. https://www.erfgoedplus.be/details/KF.objecten.1641498675891-492453576?zoekterm=congo&categorie=vrij&page-size=500&page=1&pos=285

Oude gemeenteschool - klasfoto: Inventarisnummer EBF_027544. (1905). Erfgoedplus. https://www.erfgoedplus.be/details/KF.objecten.169858563871210072539 88?filters=1&page-size=500&categorie=vrij&zoekterm=klasfoto&pos=119

Pgkivu, & Delville, A. (2019, 23 september). Inventaire des missions religieuses au Congo Belge et au Ruanda-Urundi en 1930. Flickr. https://www.flickr.com/photos/pgkivu/48781497023/

Premium Vector | Classroom with kids. (2019, 2 juli). Freepik. https://www.freepik.com/premium-vector/classroom-with-kids_4911935.htm

Redeker, C. (z.d.). conferentie van Berlijn. Tijdlijn Afrika. https://www.sutori.com/en/story/tijdlijn-afrika--c2xPnnmidN44DXLpDAa7M3kW

Studio Globo. (2018, 23 augustus). Leerpad gedachtegoed - wat is gedachtegoed? [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=w2w2QOIMK5o

The Atomium, the extraordinary modernistic installation in Brussels created in 1958. (2022, 8 april). Double Stone Steel. https://www.doublestonesteel.com/blog/art-and-sculpture/the-atomium/

The true size of. . . (z.d.). thetruesize.com. Geraadpleegd op 23 mei 2024, van https://www.thetruesize.com/#?borders=1~!MTYwNjkwNDA.Mzk1MjQxMA*MzU0NzE2NTA(MjAyMDQ3OA

Vandebroek, H. (2021, 20 januari). 'Verboden de zwarten eten te geven': waarom België ooit Congolezen heeft tentoongesteld. Knack. https://www.knack.be/nieuws/geschiedenis/verboden-de-zwarten-eten-te-geven-waarom-belgie-ooit-congolezen-heeft-tentoongesteld/

Vlag Congo-Kinshasa. (z.d.). mastenvlaggen.nl. https://www.mastenenvlaggen.nl/product/vlag-congo-kinshasa/

BIJLAGEN

Overzicht van de bijlages:

- Bijlage 1: Resultaten bevraging leerlingen
- Bijlage 2: Infofiche leerkrachten (doelen en verloop workshop)
- Bijlage 3: Werkbundel workshop voor de leerlingen
- Bijlage 4: Extra materiaal per hoek voor workshop
- Bijlage 5: PowerPoint inleiding workshop

Bijlage 1: Resultaten bevraging leerlingen

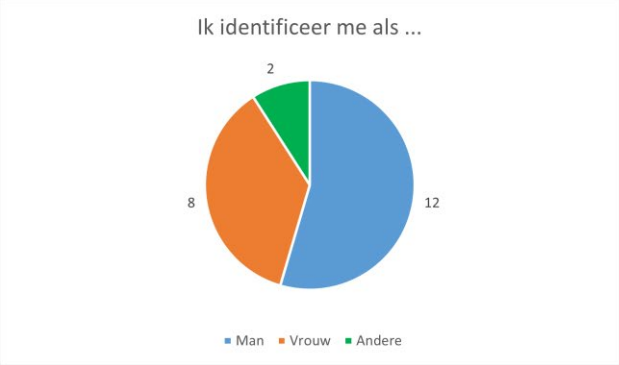

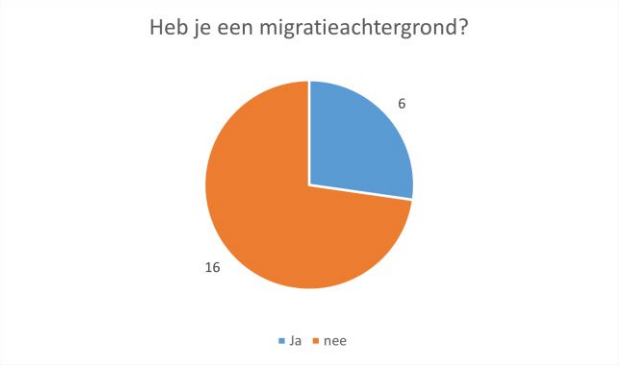

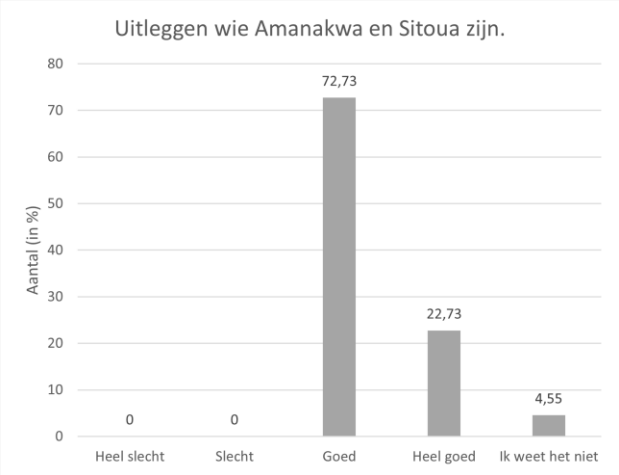

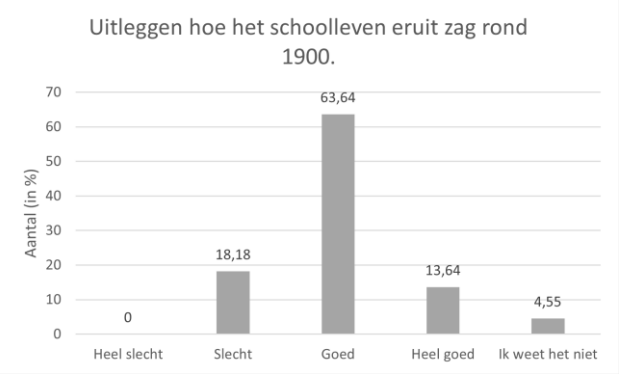

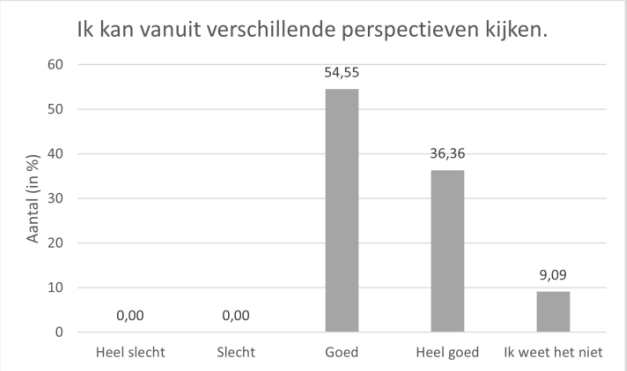

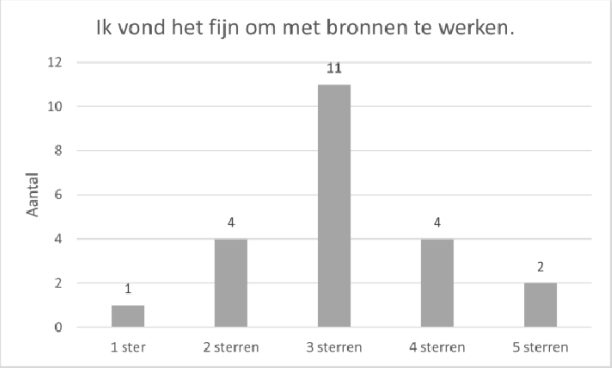

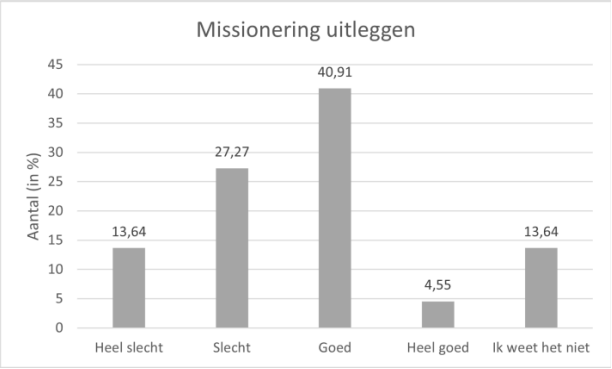

Ik vond het leerrijk om met andere leerlingen te discussiëren.
Aantal
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1
0
2
0
6
9
5
1 ster
2 sterren
3 sterren
4 sterren
5 sterren

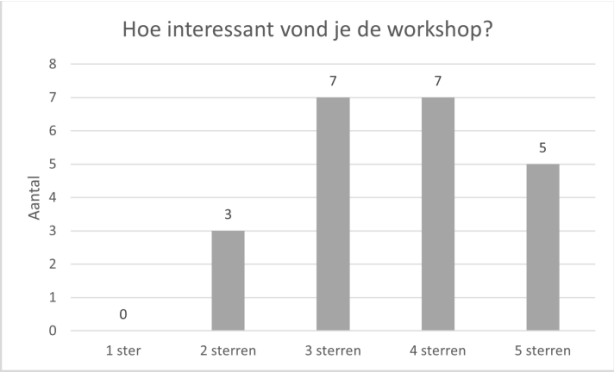
Hoe interessant vond je de workshop?
Aantal
8
7
6
5
4
3
2
1
0
0
3
7
7
5
1 ster
2 sterren
3 sterren
4 sterren
5 sterren

Bijlage 2: Infofiche leerkrachten (doelen en verloop workshop)

DOELEN

<table>
<tr><th colspan="2">Onderwijsdoelen eerste graad, na modernisering, A-stroom (zie: www.onderwijsdoelen.be)</th></tr>
<tr><td>Burgerschap</td><td rowspan="3">Historisch bewustzijn
• 8.05 De leerlingen analyseren kritisch verschillende soorten historische bronnen met betrekking tot de bestudeerde periodes in functie van een historische vraag.
• 8.06 De leerlingen vergelijken historische bronnen met betrekking tot de bestudeerde periodes in functie van een historische vraag.
• 8.07 De leerlingen beantwoorden een historische vraag aan de hand van historische bronnen met betrekking tot de bestudeerde periodes en historische redeneerwijzen.
• 8.08 De leerlingen analyseren de invloed van de eigen standplaatsgebondenheid op historische beeldvorming met betrekking tot de bestudeerde periodes.</td></tr>
<tr><td>• 7.02 De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.
• 7.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.</td></tr>
<tr><td>Sociaal-relationele competenties
• 05.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.</td></tr>
<tr><th colspan="2">Katholiek Onderwijs Vlaanderen: leerplandoel Geschiedenis -I A (v2), ingegaan vanaf schooljaar 2022-2023 (zie: https://llinkid.katholiekonderwijs.vlaanderen/#!/leerplan/b6f8f8d8-d734-4255-8a93-e996c2fdf1ba/doelenlijst)</th></tr>
<tr><td>• GESa 9: De leerlingen onderscheiden gelijkenissen en verschillen in kenmerken van bestudeerde samenlevingen in een zelfde periode.
• GESa 10: De leerlingen onderscheiden verschillende soorten historische bronnen en werken.
• GESa 13: De leerlingen beoordelen de representativiteit van een historische bron in functie van een historische vraag.</td><td>• GESa 14: De leerlingen beoordelen de betrouwbaarheid van een historische bron in functie van een historische vraag aan de hand van de volgende criteria: standplaatsgebondenheid van de auteur/maker, doelpubliek, functie en beoogd effect.
• GESa 20: De leerlingen evalueren een historische beeldvorming.</td></tr>
<tr><th colspan="2">Leerdoelen bij de workshop</th></tr>
<tr><td>• De leerlingen kunnen het schoolleven van meisjes rond 1900 samenvatten.
• De leerlingen kunnen het verband leggen tussen missionering en onderwijs in het koloniale Congo.
• De leerlingen kunnen het verhaal van Amanakwa en Sitoua situeren in het beschavingsoffensief.
• De leerlingen kunnen een historische bron analyseren en gebruiken om een historische vraag mee op te lossen.</td><td>• De leerlingen kunnen uitleggen hoe de wereldexpo’s ingezet werden als propaganda voor het koloniale beleid.
• De leerlingen kunnen de hedendaagse beeldvorming over Congolezen (en met uitbreiding Afrikanen) vergelijken met die omstreeks 1900.
• De leerlingen kunnen verschillende historische bronnen vergelijken om vervolgens een historische vraag op te lossen.</td></tr>
</table>

OPBOUW WORKSHOP

		Inhoud	Benodigdheden	Klasopstelling
Intro Doceren, OLG, filmpje bekijken en (klassikaal) vragen oplossen *(20 à 40 minuten, afhankelijk van voorkennis leerlingen)*		• Basisinformatie over België en DRC • Situering Belgische koloniale periode in ruimte en tijd • Definiëring kolonialisme • Conferentie van Berlijn • Beleid van Leopold II • Overname van de Congolese kolonie door de Belgische staat • Casestudy: Amanakwa & Sitoua • Gedragsregels • Groepsverdeling (+-4 leerlingen per groep) & rolverdeling (voorzitter, verslaggever, materiaalmeester, tijdbewaker)	• PowerPoint • Filmpje (link in PowerPoint) • Beamer • Computer • Speakers • Bundel p. 1-2 • Sticker om rol (en naam) op te schrijven	Vrij te kiezen Noodzakelijk: beamer voor iedereen makkelijk zichtbaar
Midden – Hoekenwerk *(4 x 15 à 25 minuten)*	**Hoek 1 schoolleven**	Hoe zag het schoolleven van Amanakwa en Sitoua eruit toen ze in Leuven op school zaten? Wat leerde je als meisje op school eind 19de en begin 20ste eeuw?	• Klasfoto + extra vragen • Infofiche huishouden • Enveloppe A4-formaat	Klas is opgedeeld in verschillende eilandjes. Elk eiland is 1 van de vier hoeken. De leerlingen schuiven door en laten het materiaal liggen op de eilandjes.
	Hoek 2 Missionering	Wat was de achterliggende motivatie voor het opzetten van onderwijsinitiatieven on Congo-Vrijstaat en Belgisch Congo? Wat was het doel van de onderwijzers?	• De zes extra klasfoto's (België & Congo) • Gsm/laptop (minstens 1 per 2 leerlingen)	
	Hoek 3 Ontheemde kinderen	Hoe past het verhaal van de ontheemde Amanakwa en Sitoua in het beschavingsoffensief? Waarom werden er eind 19de en begin 20ste eeuw Congolese kinderen naar België gehaald?	• Doopakte • Nieuwjaarsbrieven (hedendaags & van Amanakwa en Sitoua)	
	Hoek 4 Wereldexpo's en beeldvorming	Werden de wereldexpo's ingezet als propaganda voor het koloniale beleid omstreeks 1900? Indien ja, hoe? Hoe werd dé Congolees omstreeks 1900 afgebeeld in media (kinderboeken & strips) en in welke mate verschilt dit met de beeldvorming in de 21ste eeuw?	• Gsm/laptop (minstens 1 per 2 leerlingen) • Foto's wereldexpo's • Fragmenten uit kinderboeken vroeger & nu • Ev. de strip 'Kuifje in Afrika'	
Afsluiter Proactieve cirkel *(10 à 20 minuten)*		Verwerking workshop	• Vragen die de leerkracht stelt over de workshop	Vrij te kiezen: Ev. in 2 groepen

Bij grote groepen wordt aangeraden om meerdere dezelfde hoeken te voorzien of extra hoeken uit te werken en de leerlingen de keuze te laten. Inspiratie voor eventuele aanvullende hoeken: (de)kolonisatie vandaag, Ruanda-Urundi onder Belgisch gezag, kolonisatie door andere landen, kolonisatie in andere tijden…

Een uitgebreid achtergronddossier voor leerkrachten over de Belgische kolonisatie in Midden-Afrika is te vinden op: https://www.belvue.be/nl/activities/dossier-belgische-kolonisatie

Bijlage 3: Werkbundel workshop voor de leerlingen

Workshop: Onderwijs in koloniale tijden

Voorbereidende situering

➢ BELGIË:

Staatsstructuur: België is een constitutionele parlementaire monarchie.

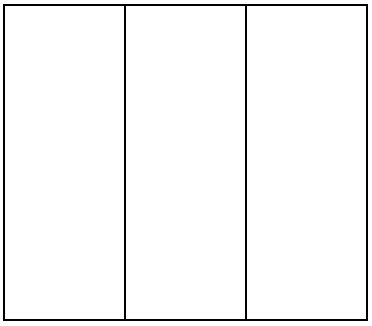

Welke koning zie je hier? Wanneer was hij koning der Belgen?

➢ CONGO:

▪ **Officiële naam:** Democratische Republiek Congo (DRC)
Waarom wordt er ook wel gesproken over Congo-Kinshasa?

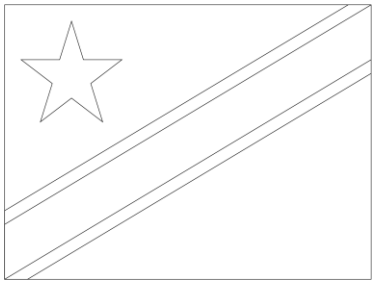

▪ **Staatsstructuur:** de DRC is een republiek.

▪ **Oppervlakte:** Congo is ongeveer …… keer groter dan België.

▪ **Talen:** De officiële taal van Congo is ....., de officiële instellingen gebruiken deze taal. Dit is een erfenis uit het koloniale verleden.

Andere nationale talen: Lingala, Swahili, Kikongo en Tshiluba

Naast deze nationale talen worden nog +- 215 lokale talen gesproken.

▪ **Religie:** Een andere erfenis uit het koloniale verleden is het christelijke geloof.

50% is rooms-katholiek
30% is protestants
15% behoort tot inheemse kerkgenootschappen

De overige Congolezen behoren tot de islam (1,5%), hebben geen geloof (0,5%) of hangen inheemse natuurreligies (2,6%) aan.

➢ KOLONIALISME:

Kolonisatie betekent dat een groep mensen uit een bepaald land in een **ander gebied gaat wonen**, waar al andere mensen wonen. Die groep, de '……', neemt de **macht** over in dat gebied. De ..... **controleert alles**, maakt wetten, verkoopt de rijkdommen van het land, bepaald hoe mensen moeten leven en wat ze moeten denken.[1]

➢ CONGO ALS KOLONIE:

België was de……en Congo was het **gekoloniseerde** gebied (=de kolonie).

Er werd volop mineralen ontgonnen en rubber geteeld, de opbrengsten gingen vooral naar de Staat, Belgische bedrijven en privépersonen.

	Congo-Vrijstaat	Belgisch-Congo	
tot 1885	Van tot Kolonie van:	Van tot Kolonie van:	Vanaf

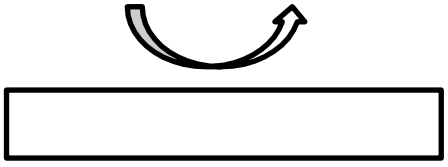

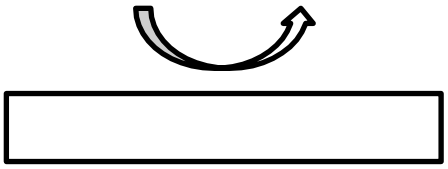

[1] Gebaseerd op: Studio Globo Antwerpen. (z.d.). Sporen van kolonisatie (H. Keppens, A. Poelman, & S. Meeuws, Reds.). Studio Globo. Geraadpleegd op 17 mei 2024, van https://sporenvankolonisatie.studioglobo.be/

WERKBUNDEL HOEK 1: SCHOOLLEVEN

LEVEN IN KOLONIALE TIJDEN:

Het verhaal van Amanakwa en Sitoua te Leuven

Historische vraag:

Hoe zag het schoolleven van Amanakwa en Sitoua eruit toen ze in Leuven op school zaten? Wat leerde je als meisje op school eind 19de en begin 20ste eeuw?

Opdracht 1: Bron analyseren

Om antwoord te kunnen geven op de historische vraag, bestuderen we verschillende bronnen. We starten met één van de twee gevonden klasfoto's van Amanakwa en Sitoua. Deze foto komt uit het erfgoedarchief van de landbouwhuishoudschool Heilig Hart instituut Heverlee.

Bestudeer de foto's aandachtig en los de vragen schriftelijk op. Overleg met je groepje.

Bruikbaarheid van de bron	Klasfoto Amanakwa en Sitoua
Welke informatie kan je halen uit de foto? Kunnen we de klasfoto gebruiken om (een stukje van) de historische vraag op te lossen? ○ Wie staat er op de foto? ○ Hoe kijken de mensen op de foto?	

Algemene informatie over de bron	Klasfoto Amanakwa en Sitoua
Weten we wie de auteur (= fotograaf) is? Wie is de opdrachtgever voor de foto?	

Waar werd deze foto genomen?	
Wanneer werd deze foto genomen?	Deze foto werd genomen in de periode dat Amanakwa en Sitoua verbleven in het internaat van Heilig Hart Heverlee. Dus tussen 1894 en 1898.
Wat is de maatschappelijke context? Denk na over de eventuele invloed van politieke, religieuze of andere contextfactoren.	

Opdracht 2: Opvallende elementen uit de klasfoto

Duid individueel op de klasfoto 3 elementen aan. Dit zijn zaken die jou opvallen of waar je vragen bij wil stellen. Probeer elkaars vragen te beantwoorden, overloop ook onderstaande vragen mondeling:

- Wat hebben jullie aangeduid?
- Zijn er overeenkomsten?
- Wat valt er jou daaraan op?
- Welke vragen heb je hierbij?

Neem vervolgens de grote foto uit de enveloppe en **vergelijk** met wat jullie aangeduid hadden. **Bespreek de vragen** (zitten ook in de enveloppe) in je groepje, schrijf je conclusies hieronder op:

Opdracht 3: Huishouden[1]

Vul onderstaande vragen **zelfstandig** in.

JOUW HUISHOUDELIJKE TAKEN
Er zijn veel huishoudelijke taken: koken, tafel dekken, tafel afruimen, afwassen, afwasmachine, tuin,vuilnis, reparatiewerk, naaien, wassen, plooien, strijken, poetsen of opruimen, … Welke taken neem jij op in het huishouden? Benoem er minstens 2. Welke taken neemt je moeder op in het huishouden? Benoem er minstens 2. Welke taken neemt je vader of andere ouder/voogd op in het huishouden? Benoem er minstens 2.

[1] Deze opdracht werd overgenomen (en deels aangepast). Alaerts, L., & Christens, R. (z.d.). Workshop voeding. Slim Erfgoed. Geraadpleegd op 17 mei 2024, van https://slimerfgoed.be/item/246

Hebben je broers of zussen andere taken dan jij? Zo ja, welke andere taken moeten zij opnemen in het huishouden?

Welke van alle huishoudelijke taken vind jij het fijnst? Benoem er 2.

Welke van alle huishoudelijke taken doe je het minst graag? Benoem er 2.

Bespreek samen met je groepje onderstaande vragen en **vul in**.

GELIJKENISSEN & VERSCHILLEN
Welke huishoudelijke taken neemt elk groepslid op? Wie van de groep neemt het meest huishoudelijke taken op? Hebben jullie vaak dezelfde taken? (omcirkel) Ja - nee Zoek 2 huishoudelijke taken die minstens de helft van de groepsleden opnemen. Welke huishoudelijke taken nemen de ouders van elk groepslid op? Bij wie nemen moeders het meest taken op? Welke drie taken nemen moeders het vaakst op? Bij wie nemen vaders of andere ouders het meest taken op? Welke drie taken nemen vaders of andere ouders het vaakst op?

Bekijk de **infofiche 'huishouden'** en beantwoord onderstaande vragen **in groep**.

HUISHOUDKUNDE
Tot in de jaren 1960 werden er huishoudklassen of vakken huishoudkunde ingericht, waar je leerde poetsen, koken, wassen, … Bekijk de twee foto's tracht onderstaande vragen te beantwoorden. De huishoudklassen werden enkel ingericht voor: (doorstreep wat niet past) jongens – meisjes. Alle leerlingen droegen hetzelfde. Wat moesten ze allemaal dragen? Waarom, denk je? Niet alleen het resultaat was belangrijk, maar ook de manier waarop je werkte. Hoe moesten de leerlingen hun taken afwerken?

POETSEN
Leerlingen leerden vroeger op school o.a. ook poetsen. Dit is een tekstje uit een schoolboek “Huishoudkunde” uit de jaren 1930. Het fragment beschrijft hoe je moet vegen en dweilen. Welke vijf stappen moest je zetten als je veegt?   Welke drie stappen moest je zetten als je dweilt?   Wat moest je zeker vermijden?
GELIJKENISSEN EN VERSCHILLEN
Wat gebruiken jullie om het stof te verwijderen en de vloer te dweilen?   Waarom moet je nu niet meer zo veel stappen zetten om te vegen of te dweilen?

Historische vraag:

Hoe zag het schoolleven van Amanakwa en Sitoua eruit toen ze in Leuven op school zaten? Wat leerde je als meisje op school eind 19de en begin 20ste eeuw?

Formuleer een antwoord op de historische vraag. Dit mag met een woordenspin, mindmap, kort tekstje… Laat zien wat we geleerd en ontdekt hebben in deze hoek.

WERKBUNDEL HOEK 2:

MISSIONERING

LEVEN IN KOLONIALE TIJDEN:

Het verhaal van Amanakwa en Sitoua te Leuven

Historische vraag:

Wat was de achterliggende motivatie voor het opzetten van onderwijsinitiatieven in Congo-Vrijstaat en Belgisch Congo? Wat was het doel van de onderwijzers?

Opdracht 1: Klasfoto's België en Congo

Bekijk de zes verschillende klasfoto's grondig, indien geweten is wanneer en waar de foto genomen is staat dat er bij. **Vergelijk** de klasfoto's uit België en die uit Congo, doe dit in **groep**.

Vergelijk de onderwijzers, de kleren van de onderwijzers en die van de kinderen, de opstelling, de gezichtsuitdrukkingen/lichaamstaal, de achtergrond, eventuele extra voorwerpen…

GELIJKENISSEN	VERSCHILLEN

Doorheen de klasfoto's zie je aanhangers van hetzelfde geloof terugkomen. Over welke godsdienst gaat het hier?

Er is één klasfoto waarop dat geloof niet naar voor komt. Welke?[1]

Opdracht 2: Lesinhouden en intentie

Los de vragen op, doe dit individueel. Bespreek daarna met je groep.
Leerden de kinderen uit Congo en uit België volgens jou hetzelfde op school? Waarom wel/niet?

Moeten volgens jou alle kinderen van dezelfde leeftijd hetzelfde leren op school?

[1] Op de tweede Belgische klasfoto staan geen verwijzingen naar het katholieke geloof. De foto werd genomen in een school die bestuurd werd door de gemeente.

Beantwoord de vragen, lees daarvoor onderstaande tekst. De tekst gaat over een school in Belgisch-Congo. Bekijk ook het filmpje.

We moeten ons hierbij zeker geen scholen voorstellen die kinderen voorzag van een uitgebreide theoretische opleiding (*zoals wel het geval was in België, red.*). Er werd voornamelijk gehamerd op het belang van handenarbeid. Enerzijds werd handenarbeid geprezen omwille van zijn bevorderende effect op de morele vorming van Congolese kinderen. Het moest hen kneden tot deugdzame *(=goede, red.)* christenen. De meeste missionarissen waren namelijk van oordeel dat Congolezen van nature lui waren. Enkel door in contact te komen met zware handenarbeid konden ze zich ontdoen van hun luiheid. (…)

De weinige lesuren die niet praktijkgericht waren, werden vooral gewijd aan godsdienstonderricht. Daarnaast leerden de leerlingen er ook de vier hoofdbewerkingen, lezen en schrijven en aardrijkskunde. De staatsscholen die onderwijs voor meisjes verschaften, kenden een gelijkaardig curriculum (*als dat van de jongens, red.),* met dat verschil dat militaire oefeningen vervangen werd door huishoudelijk onderwijs (voornamelijk hygiënelessen).[2]

Congolese leerlingen in missionarisscholen kregen twee jaar basisonderricht. Enkel de beste leerlingen van de plattelands- en centrumscholen worden toegelaten tot de volgende drie jaar onderwijs. Waarna ze kunnen doorstromen naar speciaalscholen.

In België ging vanaf 1914 de leerplicht in, waardoor elk kind dus verplicht acht jaar op de schoolbanken zou zitten (van 6 jaar tot 14 jaar).

Welke vakken werden onderwezen in de kolonie?

Was dat exact hetzelfde als in België? Waarom wel/niet?

Aan welk vak werd zeer veel tijd gespendeerd? En waarom?

Wie zijn de onderwijzers? Wat is hun doel?

Hoe lang gingen Congolezen naar school? Vergelijk eens met de Belgische schoolkinderen?

[2] Lemiegre, J., Becker, F. Maria, Meeuwis, M., & Mestdagh, E. (2018). Aangepast Onderwijs voor Congolezen : een analyse van de tegenstellingen tussen voorschrift en realiteit in het koloniale onderwijs van de Congregatie van Scheut in Belgisch Congo op basis van inspectieverslagen (1919-1939).

Bespreek samen met je groepje de antwoorden van opdracht 2. Snap je alles wat er gezegd werd? Indien niet, durf het vragen! (aan een medeleerling of een begeleider)

Historische vraag:

Wat was de achterliggende motivatie voor het opzetten van onderwijsinitiatieven in Congo-Vrijstaat en Belgisch Congo? Wat was het doel van de onderwijzers?

Probeer nu **samen** tot een **antwoord** te komen voor **de historische vraag**. Schrijf dit uit in een kort **tekstje**. Gebruik de woorden bekeren en missie/missionarissen[3]. Antwoord zeker ook op deze deelvragen:

- Wie waren de onderwijzers?
- Welk geloof hadden ze?
- Wat was het belangrijkste vak?

De missies

Vanaf 1888 werden de eerste missies opgezet in Congo. Missionarissen (priesters, paters of nonnen uit Europa) kwamen naar Congo om de mensen te vertellen over hun geloof. Overal in Congo bouwden ze missieposten. Ze wilden zo veel mogelijk Congolezen bekeren tot het katholieke of protestantse geloof. Er waren heel wat verschillende groepen missionarissen actief in Congo. Veel missionarissen beschouwden het traditionele geloof van de Congolezen als hekserij. Toch leefden ze dichtbij de bevolking, en hadden ze vaak veel interesse voor de cultuur en de taal van de bevolking. Er werden na een tijd ook Congolese priesters opgeleid.

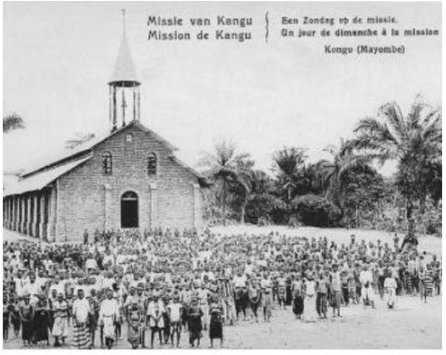

3 Studio Globo Antwerpen. (z.d.). Sporen van kolonisatie (H. Keppens, A. Poelman, & S. Meeuws, Reds.). Studio Globo. Geraadpleegd op 17 mei 2024, van https://sporenvankolonisatie.studioglobo.be/

WERKBUNDEL HOEK 3: ONTHEEMDE KINDEREN

LEVEN IN KOLONIALE TIJDEN:

Het verhaal van Amanakwa en Sitoua te Leuven

Historische vraag:

Hoe past het verhaal van de ontheemde Amanakwa en Sitoua in het beschavingsoffensief? Waarom werden er eind 19de en begin 20ste eeuw Congolese kinderen naar België gehaald?

Opdracht 1: Leven in Congo

Amanakwa en Sitoua zijn twee Congolese meisjes. We weten niet wie hun ouders zijn en ook niet in welk(e) dorp/stad ze geboren zijn. Wel weten we dat ze in het laatste decennium van de 19de eeuw naar België (meer specifiek Leuven) gehaald zijn geweest. Dit onder de organisatie 'Werk van de Opvoeding van Jonge Congolezen', dat priester Van Impe gesticht heeft. Amanakwa en Sitoua zijn niet de enige kinderen die weggenomen zijn uit hun thuisomgeving om op een ander continent les te gaan volgen, er zijn gevallen bekend van jongens en meisjes over heel Vlaanderen.

Rond het jaar 1900 heeft België ongeveer 6 700 000 inwoners en op dat moment heeft Congo-Vrijstaat er ongeveer 15 000 000. In welk land is de bevolkingsdichtheid het grootst? Waar wonen mensen dus het dichtst op elkaar? Tip: België past zo'n 80 keer in Congo.

De mensen spreken er veel verschillende talen en ook zit er per regio verschil op wat ze geloven. **Bekijk het volgende schema[1] goed en beantwoord de vragen mondeling met je groepje.**

- Welk soort godsdienst was er?
- Welke elementen waren er belangrijk in de natuurgodsdienst?
- Herken je dingen uit je eigen godsdienst/geloof?

[1] Studio Globo Antwerpen. (z.d.). Sporen van kolonisatie (H. Keppens, A. Poelman, & S. Meeuws, Reds.). Studio Globo. Geraadpleegd op 17 mei 2024, van https://sporenvankolonisatie.studioglobo.be/

Opdracht 2: Doopakte van Amanakwa en Sitoua

In België worden de meisjes gedoopt, we hebben hun doopakte teruggevonden. Een doopakte is een officieel document waarin de doop van een persoon vastgelegd wordt. In de doopakte staat belangrijke informatie waaronder de volledige naam van de gedoopte, de datum, de namen van de ouders en de namen van de meter en peter. Het wordt opgesteld door de kerk en wordt vaak bewaard in de archieven van de parochie. Doopaktes zijn waardevolle historische bronnen en worden ook vaak gebruikt bij genealogisch onderzoek.

Genealogisch onderzoek = stamboomonderzoek,
het onderzoeken van de familiegeschiedenis

Laten we dat zelf ook eens proberen! Wij hebben de Latijnse tekst al vertaald naar het Nederlands. Neem de doopakte van Amanakwa en Sitoua erbij en beantwoord volgende vragen:

Wanneer vond de doop plaats?	
Waar vond de doop plaats?	
Wie zijn de peter en meter van Amanakwa? Wie zijn de peter en meter van Sitoua?	
Wat zijn de jobs van de peters? Welke functie/titel hebben de peters/meters?	
Wie zijn de ouders van de meisjes? Kunnen we dat aflezen uit de bron?	
Waarom zouden hooggeplaatste mensen het peter- of meterschap dragen van 2 Congolese meisjes? Wat kan dit betekenen? Wat is het doel van de peters en meters?	
Denk je dat Amanakwa en Sitoua zelf gevraagd hebben om gedoopt te worden? Waarom wel/niet? Dit kan je niet rechtstreeks aflezen uit de doopakte.	

Opdracht 3: Brieven van Amanakwa en Sitoua

Amanakwa en Sitoua schreven geregeld brieven aan hun peter en meter. We hebben er enkele teruggevonden en vertaald. Er zijn 3 brieven die geschreven werden rond de Sinterklaastijd en 1 nieuwjaarsbrief.

In de lagere school hebben jullie waarschijnlijk ook nieuwjaarsbrieven geschreven aan je meter/peter/tante/nonkel/oma/opa/mama/papa/voogd. Vandaag mag je dit nog eens doen, **schrijf dus een korte nieuwjaarsbrief**. Indien je inspiratie nodig hebt, liggen er nog enkele hedendaagse voorbeelden op tafel.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Beantwoord de volgende vragen mondeling met je groepje:

- Wat heb je in de brief geschreven? Heb je iets gewenst voor die persoon?
- Aan wie heb je dit geschreven? Zie je die persoon vaak? Heb je er een goede relatie mee?
- Indien je een meter/peter hebt, welke (familie)band heb je met hen? Vb. Je meter is jouw oma of jouw tante of een vriendin van je ouders…

Lees elk twee brieven van de meisjes aandachtig, let vooral op het woordgebruik en op de inhoud. **Bespreek in groep de verschillen en gelijkenissen (zie het kadertje voor inspiratie) tussen jullie nieuwjaarsbrieven en de brieven van Amanakwa en Sitoua.**

Noot: In de brieven staan een aantal aanstootgevende termen, maar dit is een originele brief uit de 19de eeuw! Hou daar dus rekening mee.

Vergelijk de taal.	Wat is de aanspreking in de brieven? Hoe wordt de brief afgesloten?	Worden de datum en de plaats vermeld?	Welke cadeaus worden er gevraagd aan Sinterklaas?
Worden er wensen geformuleerd? Wat wordt er gewenst?	Bekijk eens de lay-out van de brieven.	Welk briefpapier werd er gebruikt?	Hoe worden de ontvangers aangesproken in het middenstuk van de brief?
Hoe verzorgd wordt er geschreven?	Welke persoonlijke voornaamwoorden worden gebruikt? (je,jij,jullie,u…)	Wat wensen de kinderen in de brieven aan hun peter/meter/oma/opa?	Wat zeggen de kinderen over hun peter/meter/oma/opa? (eigenschappen)

Verschillen	Gelijkenissen

Opdracht 4: Informatie afleiden uit de brieven

Bestudeer de brieven aandachtig en los de vragen schriftelijk op. Overleg met je groepje.

Wie is de auteur en wie is de opdrachtgever? Schreef de auteur deze brief omdat die dat wou of omdat iemand het heeft opgedragen?

Over wat gaan de brieven?

Denk je dat Amanakwa en Sitoua het feest Sinterklaas al kenden voordat ze naar België kwamen?

Zouden ze al geweten hebben wat een nieuwjaarsbrief is? Zoek op van welke regio nieuwjaarsbrieven oorspronkelijk komen.

Wat proberen de onderwijzers Amanakwa en Sitoua bij te brengen terwijl ze hier zijn?

Historische vraag:

Hoe past het verhaal van de ontheemde Amanakwa en Sitoua in het beschavingsoffensief? Waarom werden er eind 19de en begin 20ste eeuw Congolese kinderen naar België gehaald?

Doorheen de koloniale periode wordt er steeds geprobeerd om de mensen met zwarte huidskleur te 'beschaven' en te bekeren tot het Christendom. De kinderen die naar hier gehaald worden, leren de taal, leren de gewoontes en tradities (sinterklaas, kerst, nieuwjaarsbrieven…). Ook in de kolonie zelf probeert men te 'beschaven', Congolezen die de 'witte beschaafde gewoonten' overgenomen hadden werden évolués genoemd en kregen enkele voorrechten.

WERKBUNDEL HOEK 4: WERELDTENTOONSTELLINGEN EN BEELDVORMING

LEVEN IN KOLONIALE TIJDEN:

Het verhaal van Amanakwa en Sitoua te Leuven

Historische vraag:

In dit deel bekijken we twee historische vragen die op het eerste zicht misschien ver van elkaar liggen, maar doorheen de oefeningen zal je merken dat er tijdens de wereldtentoonstellingen ook een duidelijk éénzijdig beeld geschetst wordt van 'de Congolees'.

Werden de wereldtentoonstellingen ingezet als propaganda voor het koloniale beleid omstreeks 1900? Indien ja, hoe? Hoe werd 'de Congolees' omstreeks 1900 afgebeeld in media (kinderboeken, strips) en in welke mate verschilt dit met de beeldvorming in de 21ste eeuw?

Opdracht 1: Wereldtentoonstellingen

De titel verklapt het al maar onderstaande monumenten en affiches werden gemaakt voor wereldtentoonstellingen. Gebruik het internet om onderstaand kadertje in te vullen, doe dit met twee.

Voorwerp, monument…	Wat?	Waar?	Wanneer?
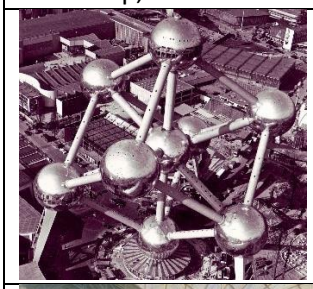			
	Crystal palace	Hyde park, Londen, Verenigd koninkrijk	= de eerste ……. ……
			

Zoek ook de antwoorden van volgende vragen op via het internet, werk samen in je groep.

<u>Wat was het algemene doel van de verschillende wereldtentoonstellingen? Waar streefden de deelnemers naar?</u>

<u>Wat kon je gaan bezichtigen op de expo's?</u>

Hieronder zie je foto's van nagemaakte 'typische' Congolese dorpen. In het Frans werd dit fenomeen omschreven door villages Congolais. In het hedendaagse debat zal je vaak mensentuin en human zoo horen. Waarom worden deze laatste twee termen gebruikt?

Hoe worden de Congolezen voorgesteld? Wild of beschaafd?

Op de wereldtentoonstelling van 1897 waren er drie omheinde 'wilde' dorpen. In totaal werden 267 Congolezen (mannen, vrouwen en kinderen) verplicht overgebracht vanuit Congo. Hiernaast zie je de foto van alle Congolezen die figureerden in de dorpen.

Ook Amanakwa en Sitoua waren aanwezig, maar in een apart dorp (zie foto hiernaast). Namelijk in het 'Dorp van Gijzegem', dit dorp was anders omdat hier enkel 'beschaafde' gekoloniseerden rondliepen. De missionaris pater Van Impe wou zijn organisatie 'Werk van de opvoeding van jonge Congolezen' tentoonstellen en zo bewijzen dat het mogelijk was om 'beschaving bij te brengen.

In hogere kringen kwam er rond de eeuwwisseling protest door onder andere mensen die vonden dat de beschavingsacties tot niets zouden leiden. Deze gegoede burgers konden een ingangsticket voor de wereldtentoonstellingen veroorloven en velen kwamen dus ook kijken naar de vier Congolese dorpen. Welke invloed kan het 'beschaafde dorp' gehad hebben op de mensen die kritisch stonden ten op zichtte van het beschavingsoffensief?[1]

Beantwoord de historische vraag: Werd de wereldtentoonstellingen ingezet als propaganda voor het koloniale beleid omstreeks 1900? Indien ja, leg uit op welke manier.

Bekijk nu het filmpje. Begrijp je alles? Indien niet, stel vragen!

[1] Beschavingsoffensief = op verschillende manieren (onderwijs, gezondheidszorg…) de gekoloniseerde/het gekoloniseerde land proberen te 'beschaven'. Hen dus de Europese gewoontes aan te leren.

Opdracht 2: Beeldvorming[2]

Bekijk de **afbeeldingen van vroeger,** deze komen uit kinderboeken of strips. In elke afbeelding wordt de Congolees op een positieve, neutrale of negatieve manier afgebeeld. **Bespreek dit in groep. Vul vervolgens voor één afbeelding onderstaand kader in.**

Afbeelding Vroeger	
Wat zie je?	**Welk beeld krijg je van zwarte mensen of van Afrika? Waar doen de beelden je aan denken?**
Wat voel je hierbij? (omcirkel) blij - boos - verdrietig - verbaasd - raar - medelijden Ik vind het erg - ik moet er mee lachen - woedend - …	**Wat is het doel van de zender van deze afbeelding?** ○ Een product verkopen ○ Een grap maken ○ Reclame maken voor een activiteit ○ Een leuke afbeelding maken bij een verhaal ○ …

Bestudeer nu de **afbeeldingen van nu**. Opnieuw komt de Congolees op een positieve, neutrale of negatieve manier in beeld. **Bespreek dit in je groep. Vul vervolgens voor één afbeelding onderstaand kader in.**

Afbeelding nu	
Wat zie je?	**Welk beeld krijg je van zwarte mensen of van Afrika? Waarmee worden ze gelinkt?**
Wat voel je hierbij? (omcirkel) blij - boos - verdrietig - verbaasd - raar - medelijden Ik vind het erg - ik moet er mee lachen - woedend - …	**Wat is het doel van de zender van deze afbeelding?** ○ Een product verkopen ○ Een grap maken ○ Reclame maken voor een activiteit ○ Een leuke afbeelding maken bij een verhaal ○ …

[2] Deze opdracht werd overgenomen en deels aangepast uit: Studio Globo Antwerpen. (z.d.). Sporen van kolonisatie (H. Keppens, A. Poelman, & S. Meeuws, Reds.). Studio Globo. Geraadpleegd op 17 mei 2024, van https://sporenvankolonisatie.studioglobo.be/

Bijlage 4: Extra materiaal per hoek voor workshop

Extra vragen over klasfoto:

Wat is er aangeduid op de foto? Wie is er aangeduid op de foto?

1. Had je dezelfde elementen aangeduid?
2. Geel:
    - Wie is hier aangeduid?
    - Naast welke twee mensen zit de kloosteroverste? Waarom denk je dat dit is?
    - Wat hebben deze meisjes aan? Is er een verschil met de andere leerlingen?
3. Groen:
    - Wat is dit?
    - Waarom zou dit op de foto kunnen staan?
    - Wat zegt dit over wat de leerlingen leerden op school?
4. Blauw:
    - Er zijn twee leerlingen aangeduid. Hoe oud lijken ze elk?
    - Hoe kijken ze?
    - Wat hebben ze vast?
    - Wat zegt dit over wat de leerlingen leerden op school?

Hoek 1

Infofiche huishouden

Huishoudkunde op school

De belangrijkste rol van een meisje/vrouw was moeder of huishoudster worden. De opvoeding en opleiding van meisjes verschilde dan ook van die van jongens. In meisjesscholen waren de huishoudklassen een heel belangrijk onderdeel van het vakkenpakket. Ze leerden er koken, poetsen, wassen en naaien. Jongens hadden andere taken en volgden dus geen huishoudklassen.

Naast concrete technieken leerden de meisjes vooral orde, tucht en discipline aan. Zij waren immers verantwoordelijk om hun huis later op orde te houden en hun kinderen gedisciplineerd op te voeden.

Ook arme meisjes moesten dit leren. Zij werden vaak tewerkgesteld als dienstmeisje in een rijk gezin.

Hoek 1

Huishoudkunde jaren 1930

Om meisjes het huishouden aan te leren waren er schoolboeken over huishoudkunde. Hieronder vind je twee fragmenten van een handboek huishoudkunde. De fragmenten beschrijven hoe je moestvegen en dweilen in de jaren 1930.

Vegen

Werkwijze.

Verplaatsbare meubels bijeen zetten.
Nat zand, zaagmeel, koffiedraf, (alleen voor roode steenen) op den vloer werpen.
Met den vaagborstel het zand met het stof binden.
Met den handborstel onder meubels en nevens muren vagen.
Gansch de plaats keren.

Voorzorgen. — Geen stof maken, meubels of muren niet stooten.

Na het vagen.

De stofvlokjes uit den borstel doen, boven het vuilblek houden. Borstels weghangen. De meubels terug zetten. De plaats verluchten.

Dweilen

Werkwijze.

Dweilen met heel natte opneemdoek.
Dweilen met uitgewrongen opneemdoek.
Den dweil spoelen, uitwringen en zoo droog mogelijk den vloer nadweilen (telkens zuiver water nemen).

Bemerking. — Zorg onder het dweilen, dat ge niet op het natte deel van den vloer gaat staan, daar anders de vloer nooit schoon wordt ; werk steeds van het raam af naar de deur en begin met eerst de hoekjes uit te

Koffiedraf = gemalen koffiebonen, waar het hete water is doorgelopen

Vagen = vegen

Gansch = de hele, de volledige

Plaats = ruimte, kamer

Opneemdoek = dweil

Nadweilen = opnieuw, nadien dweilen

Hoek 2

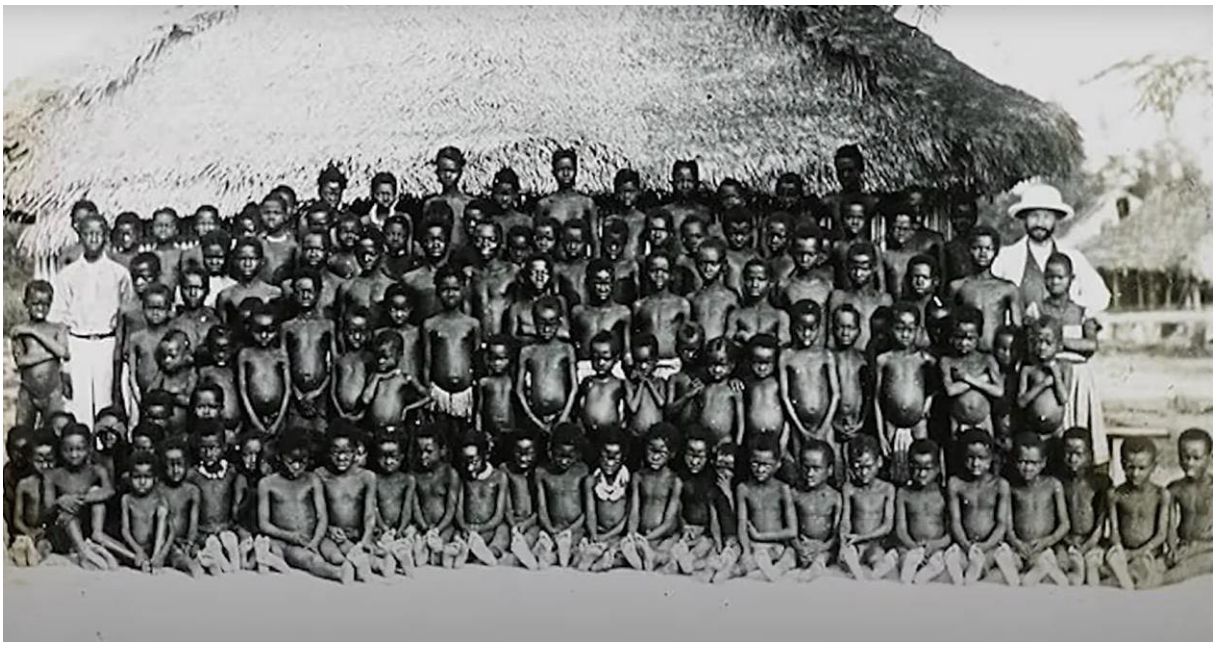

1898, Congo

1891, Congo

Foto: Klas uit Congo, mevr. Meganck Maria Blondina rechts op de foto., Erfgoed Balen vzw, 2002

1911, Congo

Hoek 2

1903, Balen

1905, Balen

1900, Mol

Hoek 2

De missies

Vanaf 1888 werden de eerste missies opgezet in Congo. Missionarissen (priesters, paters of nonnen uit Europa) kwamen naar Congo om de mensen te vertellen over hun geloof. Overal in Congo bouwden ze missieposten. Ze wilden zo veel mogelijk Congolezen bekeren tot het katholieke of protestantse geloof. Er waren heel wat verschillende groepen missionarissen actief in Congo. Veel missionarissen beschouwden het traditionele geloof van de Congolezen als hekserij. Toch leefden ze dichtbij de bevolking, en hadden ze vaak veel interesse voor de cultuur en de taal van de bevolking. Er werden na een tijd ook Congolese priesters opgeleid.

Foto: Missiezusters, Erfgoed Balen vzw, 2022

Doopakte en vertaling

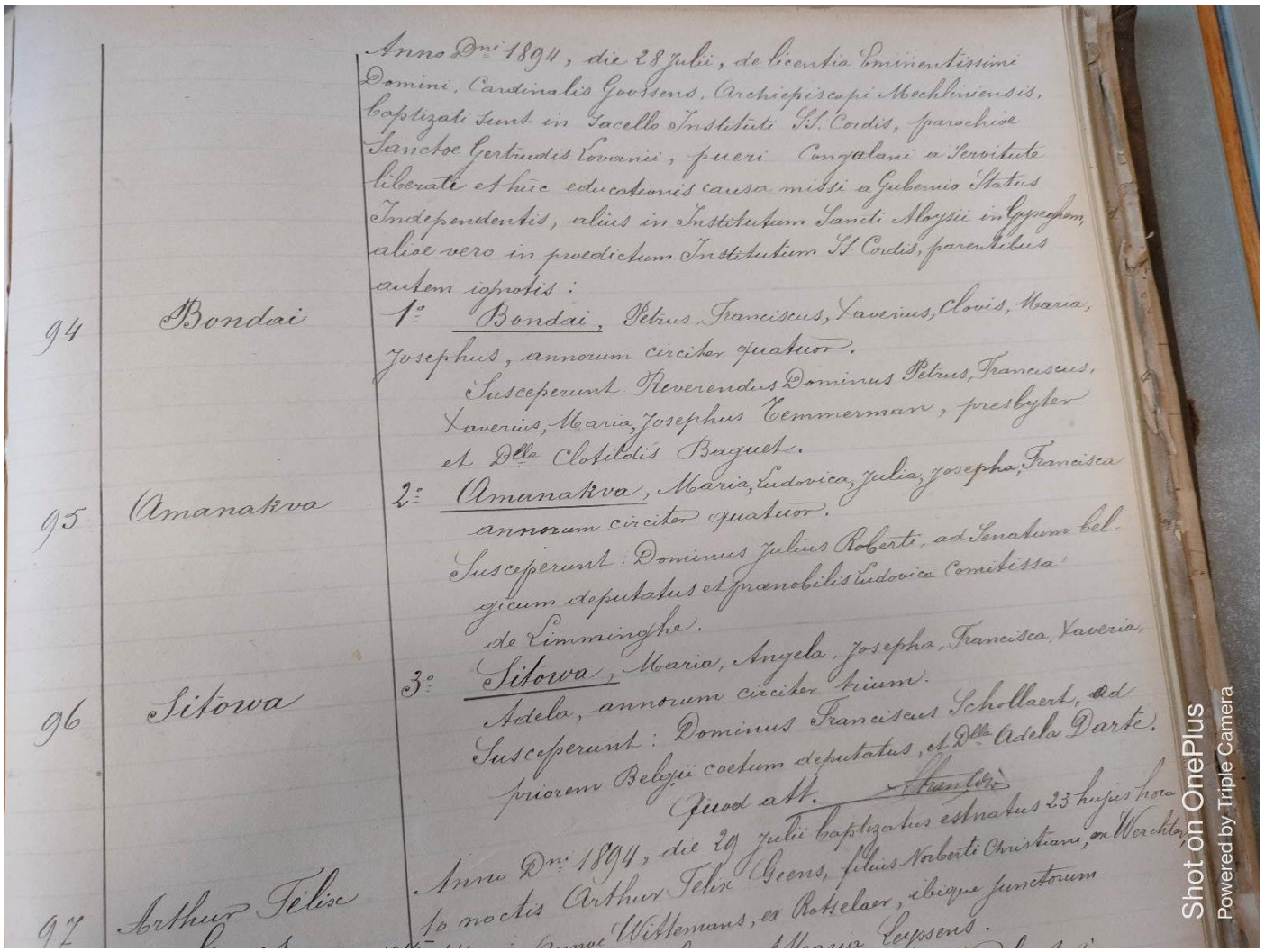

Anno D^ni^ 18S4, die 28 Julii, de licentia Eminentissimi Domini, Cardinalis Goossens, Archiepiscopi Mechliniensis, baptizati sunt in sacello Instituti Ss Cordis, parochiae sanctae Gertrudis Lovanii, pueri Congolani a servitude liberate et huc educationis causa missi a Gubernio Status Independentis, alius in Institutum sancti Aloysii in Gijseghem, aliae vero in praedietum Institutum Ss Cordis, parentibus autem ignatis:

Amanakwa: Maria, Ludovica, Julia, Josepha, Francisca, annorum circiten quatuor. Susceperunt: Dominus Julius Roberti, ad senatum Belgicum deputatus et praenobilis Ludovica comitissa de Lemminghe.

Sitowa: Maria, Angela, Josepha, Fransisca, Xaveria, Adela, annorum circiten trium Susceperunt: Dominus Fransiscus Schollaert, ad priorem Belgicaetum deputatus, et D^lla^ Adela Darte.

In het jaar 1894, op 28 juli, werden zij, met permissie van de eminente heer, kardinaal Goossens, aartsbisschop van Mechelen, gedoopt in de kapel van het Heilig Hart Instituut, in de parochie van Sint-Gertrude te Leuven. Congolese kinderen, bevrijd van de slavernij, en hierheen gestuurd voor onderwijs door de regering van de Onafhankelijke Staat (Congo-Vrijstaat). Één (ging) naar het Instituut van Sint Aloysius in Gijzegem, en de anderen naar het Heilig Hart Instituut, verder (zijn de) ouders onbekend:

Amanakwa: Maria, Ludovica, Julia, Josepha, Fransisca, ongeveer 4 jaar oud.
Zij hebben ten doop gehoffen: de eerwaarde heer Julius Roberti, lid van de Belgische Senaat, en de eerbiedwaardige gravin Ludovica de Limminghe.

Sitoua: Maria, Angela, Josepha, Fransisca, Xaveria, Adela, ongeveer 3 jaar oud.
Zij hebben ten doop gehoffen: de eerwaarde heer Fransiscus Schollaert, de eerste minister van België, en juffrouw Adela Darte.

Hoek 3

Brief 1

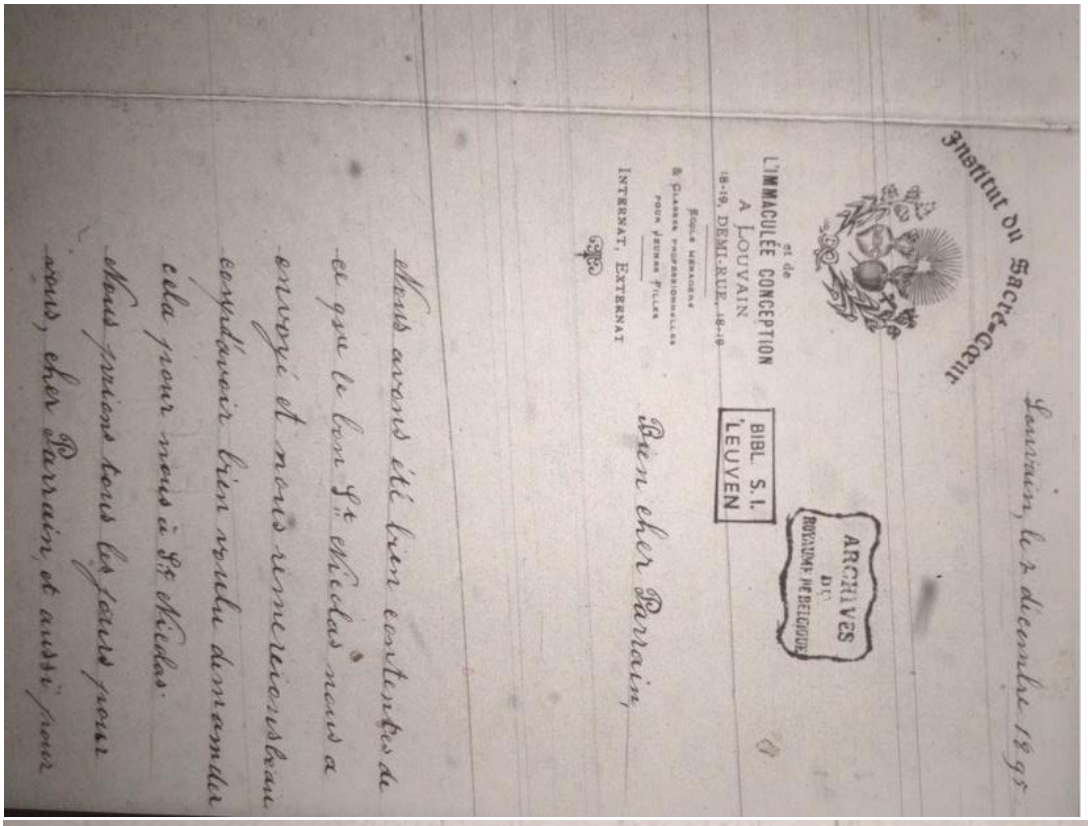

Institut du Sacré-Cœur

et de
L'IMMACULÉE CONCEPTION
A LOUVAIN
18-19, DEMI-RUE, 18-19

ÉCOLE MÉNAGÈRE
& CLASSES PROFESSIONNELLES
POUR JEUNES FILLES

INTERNAT, EXTERNAT

Louvain, le 2 décembre 1895

Bien cher Parrain,

Nous avons été bien contentes de ce que le bon St Nicolas nous a envoyé et nous remercions beaucoup d'avoir bien voulu demander cela pour nous à St Nicolas.

Nous prions tous les jours pour vous, cher Parrain, et aussi pour

ARCHIVES DU ROYAUME DE BELGIQUE
BIBL. S. I. LEUVEN

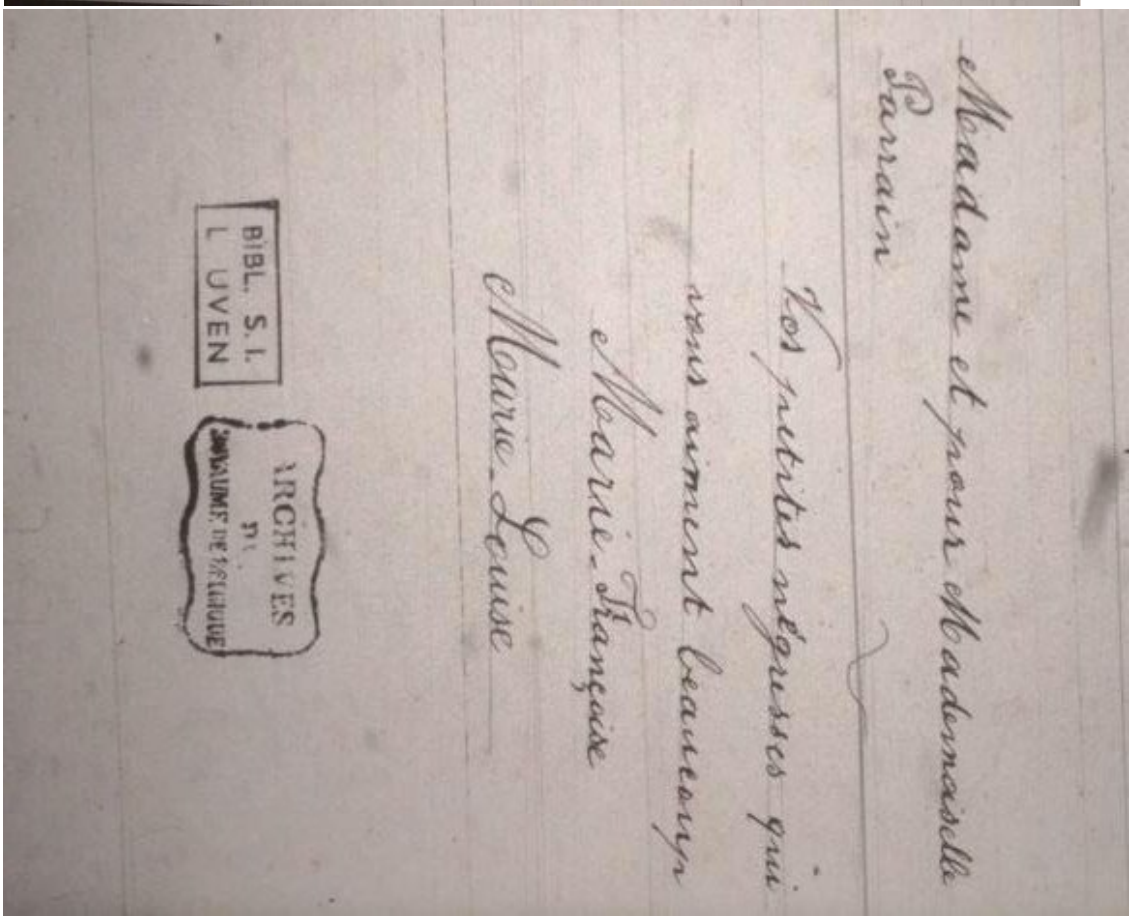

Madame et pour Mademoiselle Parrain

Vos petites négresses qui vous aiment beaucoup

Marie-Françoise

Marie-Louise

ARCHIVES DU ROYAUME DE BELGIQUE
BIBL. S. I. LUVEN

Brief 1 – Franse tekst

Louvain, le 7 décembre 1895

Bien cher Parrain

Nous avons été bien contentes de ce que le bon St Nicolas nous a envoyé et nous remercions beaucoup d'avoir bien voulu demander cela pour nous à St Nicolas.

Nous prions tous les jours pour vous, cher Parrain, et aussi pour Madame et pour Mademoiselle Parrain.

Vos petites négresses qui vous aiment beaucoup.

Marie-Françoise

Marie-Louise

Brief 1 – Nederlandse tekst

Leuven, 7 december 1895

Beste Peetvader

We waren zeer blij met wat de goede Sinterklaas ons gestuurd heeft en we bedanken u heel erg dat u dit voor ons bij Sinterklaas gevraagd heeft.

We bidden elke dag voor u, lieve peter, en ook voor mevrouw en voor juffrouw peter.

Uw kleine negerinnetjes die zeer veel van u houden.

Marie-Françoise

Marie-Louise

Brief 2

Institut du Sacré-Cœur
et de
L'IMMACULÉE CONCEPTION
A LOUVAIN
18-19, DEMI-RUE, 18-19
INTERNAT, EXTERNAT
ARCHIVES
DU
BIBL. S.I.
LEUVEN

Brief 2 – Franse tekst

Cher Parrain

Je suis encore trop petite pour vous écrire une longue letter, cependant je viens vous dire que je vous aime beaucoup, cher Parrain, et que je vous souhaite une heureuse nouvelle année.

Tous les jours, je prie le petit Jésus pour vous, bien cher Parrain, et je lui demande de vous laissez vivre pendant de longues années encore.

Bonjour, bien cher Parrain, je vous embrasse de tout coeur.

Votre petit filleule congolaise qui vous chérit tendrement.

Marie Françoise Sitoua

Louvain le 24 décembre 1894

Brief 2 – Nederlandse tekst

Beste Peetvader

Ik ben nog veel te klein om u een lange brief te schrijven, toch wil ik u laten weten dat ik zeer veel van u houd, lieve peter, en ik wens u een gelukkig nieuwjaar.

Elke dag, bid ik bij het kleine Jezus voor u, hele lieve peter, en ik vraag hem om u nog vele lange jaren te laten leven.

Goeiedag, zeer lieve peter, ik omarm u met mijn volledige hart.

Uw kleine Congolese petekind die zeer veel van u houdt.

Marie Françoise Sitoua

Leuven, 24 december 1894

Hoek 3

Brief 3

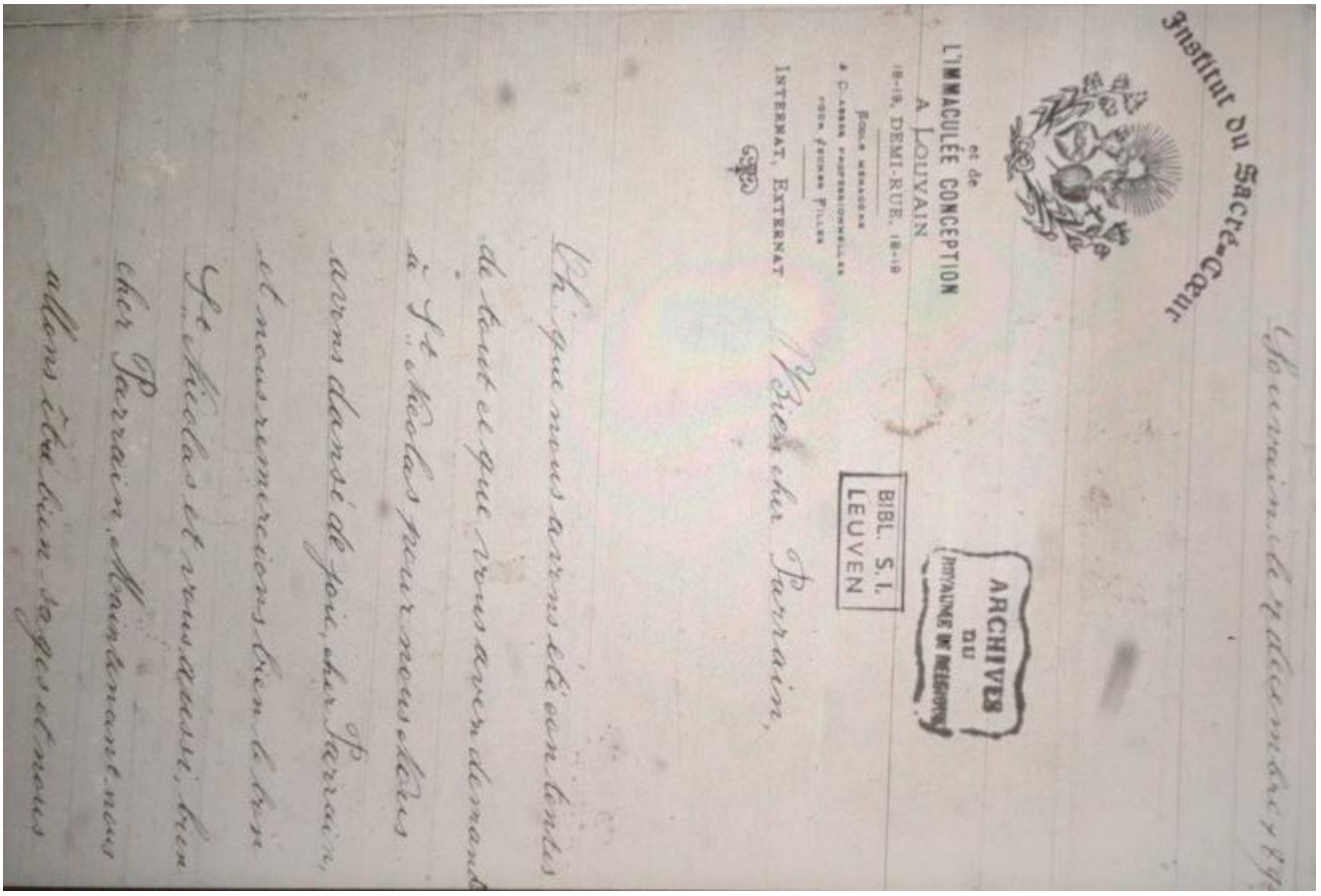

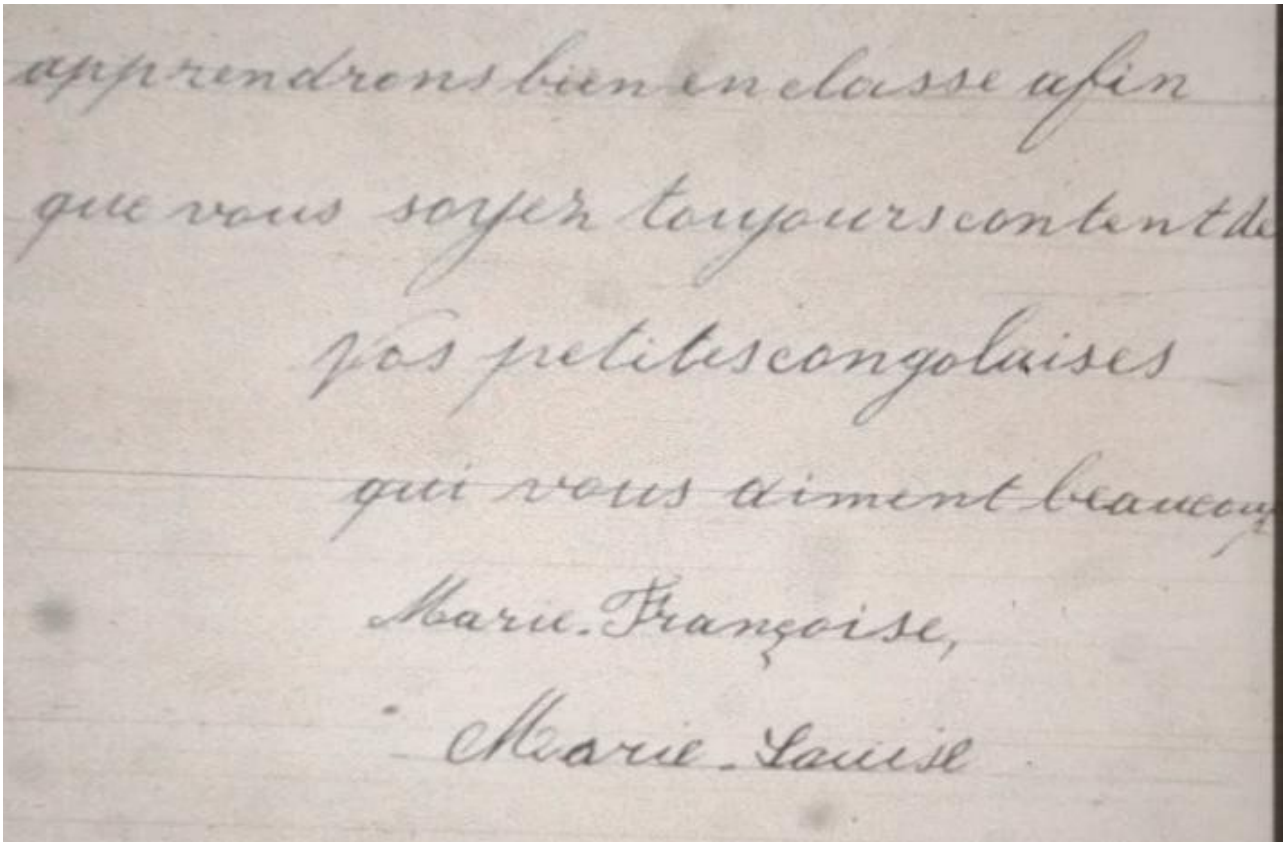
apprendrons bien en classe afin
que vous soyez toujours contente de
vos petites congolaises
qui vous aiment beaucoup
Marie-Françoise,
Marie-Louise

Brief 3 – Franse Tekst

Louvain, le 7 decembre 1894

Bien cher Parrain,

Oh, que nous avons été contentes de tout ce que vous avez demander à St Nicolas pour nous. Nous avons dansé de joie, cher Parrain, et nous remercions bien le bon St Nicolas et vous aussi, bien cher Parrain. Maintenant nous allons être bien sages et nous apprendrens bien en classe afin que vous soyez toujours content de:

Vos petites congolaises qui vous aiment beaucoup.

Marie-Françoise, Marie Louise

Brief 3 – Nederlandse tekst

Leuven, 7 december 1894

Beste Peetvader,

Oh, hoe tevreden waren wij met alles wat u aan Sinterklaas hebt gevraagd voor ons. We hebben gedanst van vreugde, lieve peter, en we bedanken de lieve sinterklaas en ook u, zeer lieve peter. Nu zullen we zeer flink zijn en goed opletten in de klas zodat u altijd tevreden over ons zult zijn.

Uw kleine Congoleesjes die zeer veel van u houden.

Marie-Françoise, Marie-Louise

Hoek 3

Brief 4

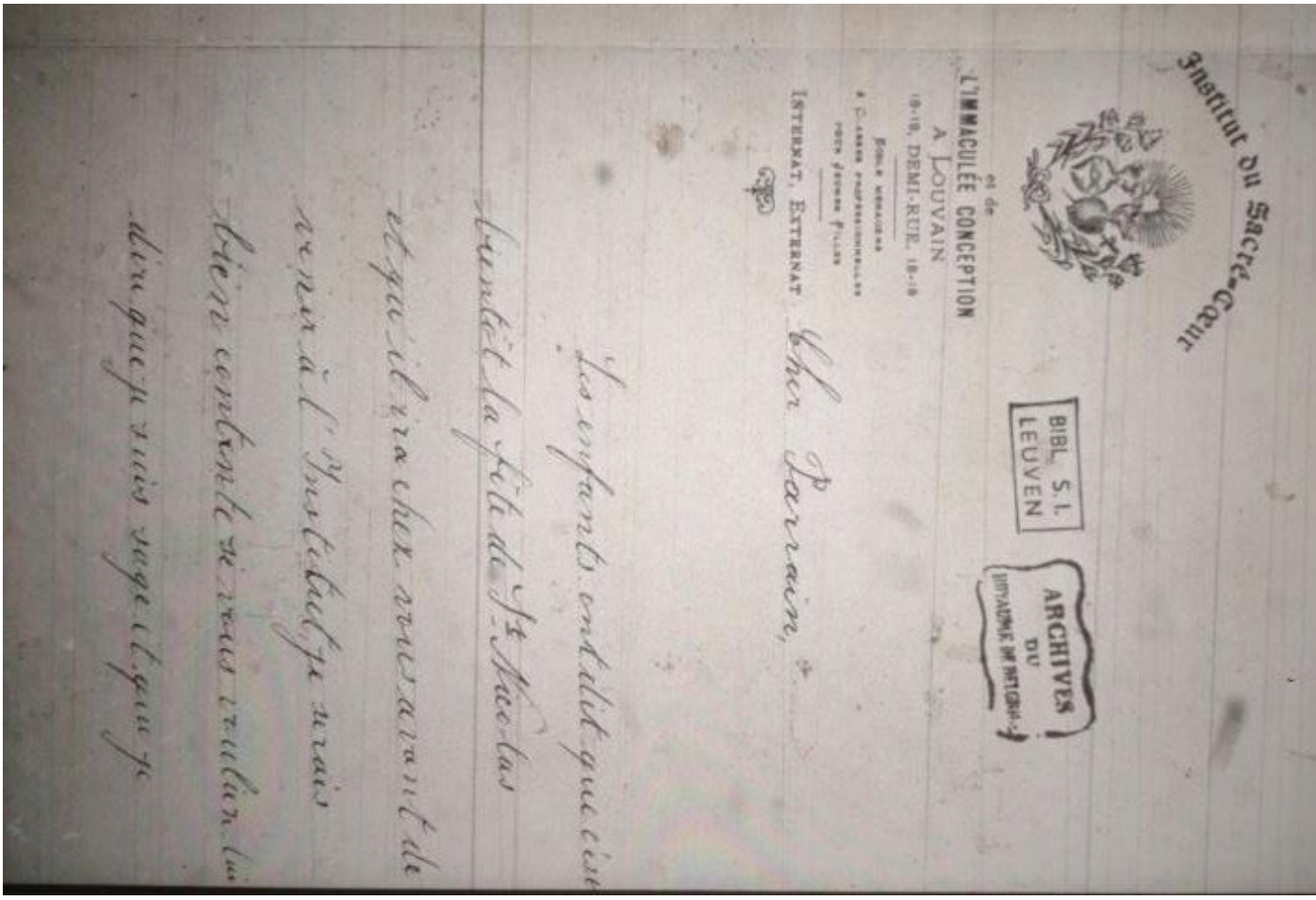

Institut du Sacré-Cœur

et de
L'IMMACULÉE CONCEPTION
A LOUVAIN
18-19, DEMI-RUE, 18-19
Boîte mémoires
à classes professionnelles
pour jeunes filles
INTERNAT, EXTERNAT

BIBL. S.I. LEUVEN
ARCHIVES DU ROYAUME DE BELGIQUE

Cher Parrain,

Les enfants ont dit que c'est bientôt la fête de St Nicolas et qu'il ira chez vous avant de venir à l'Institut, je serais bien contente si vous voulez lui dire que je suis sage et que je

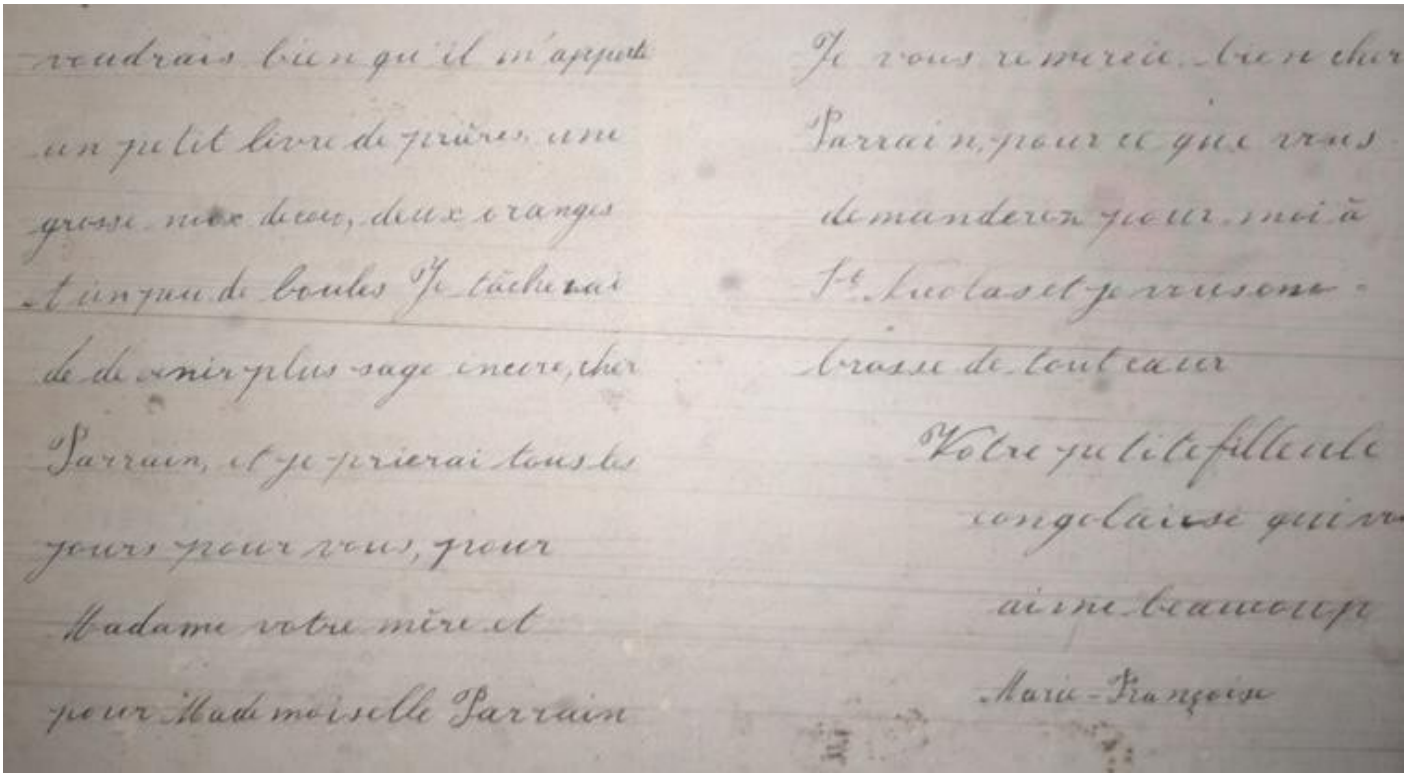

voudrais bien qu'il m'apporte un petit livre de prières, une grosse noix de coco, deux oranges et un peu de boules. Je tâcherai de devenir plus sage encore, cher Parrain, et je prierai tous les jours pour vous, pour Madame votre mère et pour Mademoiselle Parrain

Je vous remercie bien cher Parrain, pour ce que vous demanderez pour moi à St Nicolas et je vous embrasse de tout cœur

Votre petite filleule congolaise qui vous aime beaucoup

Marie-Françoise

Brief 4 – Franse tekst

Cher Parrain,

Les enfants ont dit que c'est bientôt la fête de St Nicolas et qu'il ira chez vous avant de venir à l'Institut, je serais bien contente si vous vouliez lui dire que je suis sage et que je voudrais bien qu'il m'apporte un petit livre de priières, une grosse noix de coco, deux oranges tien peu de boules. Je tâcherai de devenir plus sage encore, cher Parrain, et je prierai tous les jours pour vous, pour Madame votre mère et pour Mademoiselle Parrain. Je vous remercie bien cher Parrain, pour ce que vous demanderez pour moi à St Nicolas et je vous embrasse de tout Coeur.

Votre petite filleule congolaise qui vous aime beaucoup

Marie-Françoise

Brief 4 – Nederlandse tekst

Beste Peetvader

De kinderen zeggen dat het bijna het feest is van Sinterklaas en dat hij sneller bij u zal zijn dan in het Internaat, ik zou heel tevreden zijn als u aan hem zou willen vertellen dat ik braaf ben en dat ik graag wil dat hij mij een klein gebedenboek, een grote kokosnoot, twee sinaasappels en suikerbolletjes brengt. Ik zal proberen nog braver te worden, lieve peter, en ik zal elke dag voor u, voor mevrouw uw moeder en voor juffrouw peter bidden. Ik dank u, zeer lieve peter, voor hetgeen u voor mij zal vragen aan Sinterklaas en ik omarm u van harte.

Uw kleine Congolese petekind dat zeer veel van u houdt.

Marie-Françoise

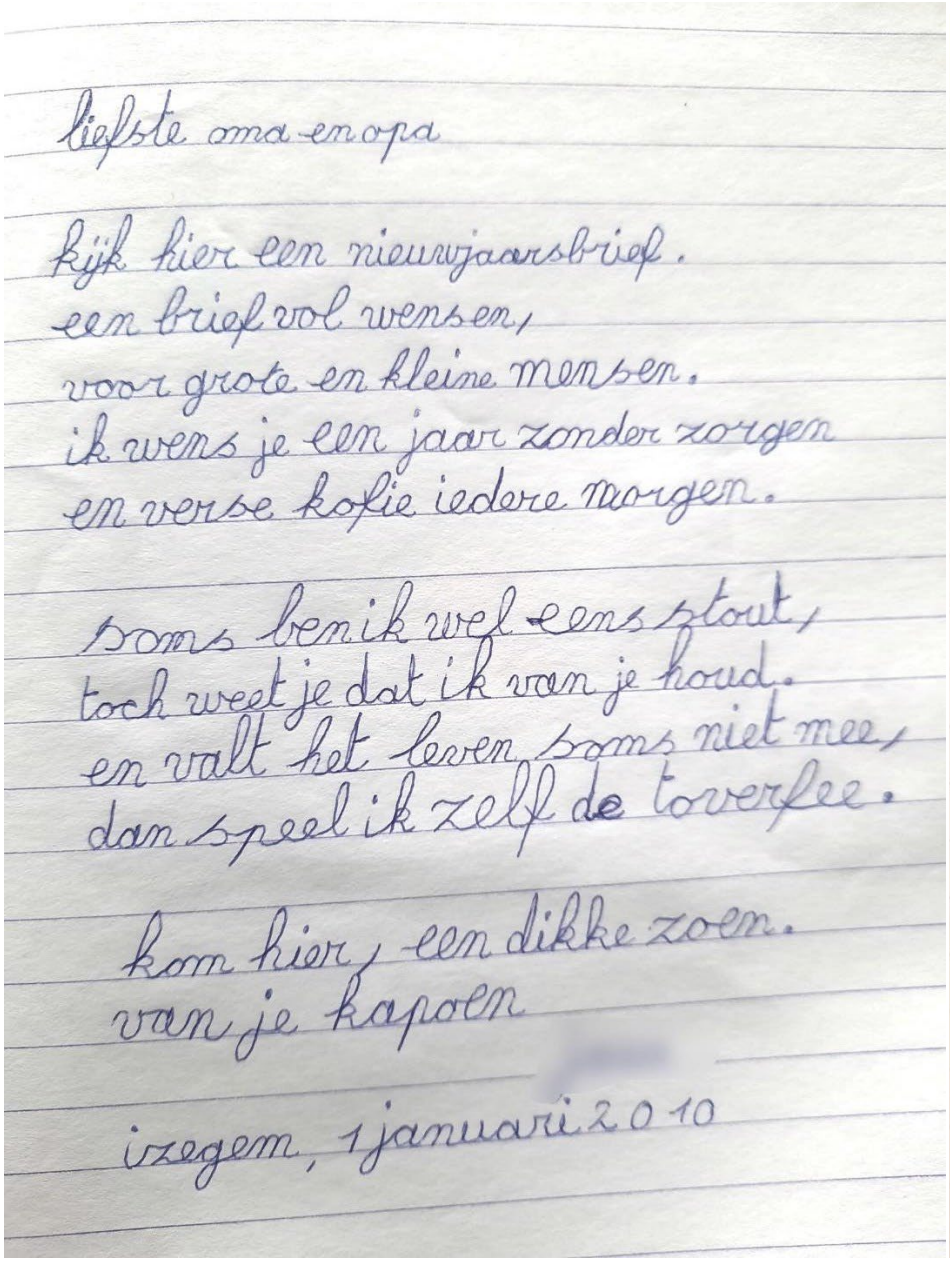

liefste oma en opa

kijk hier een nieuwjaarsbrief.
een brief vol wensen,
voor grote en kleine mensen.
ik wens je een jaar zonder zorgen
en verse koffie iedere morgen.

soms ben ik wel eens stout,
toch weet je dat ik van je houd.
en valt het leven soms niet mee,
dan speel ik zelf de toverfee.

kom hier, een dikke zoen.
van je kapoen

izegem, 1 januari 2010

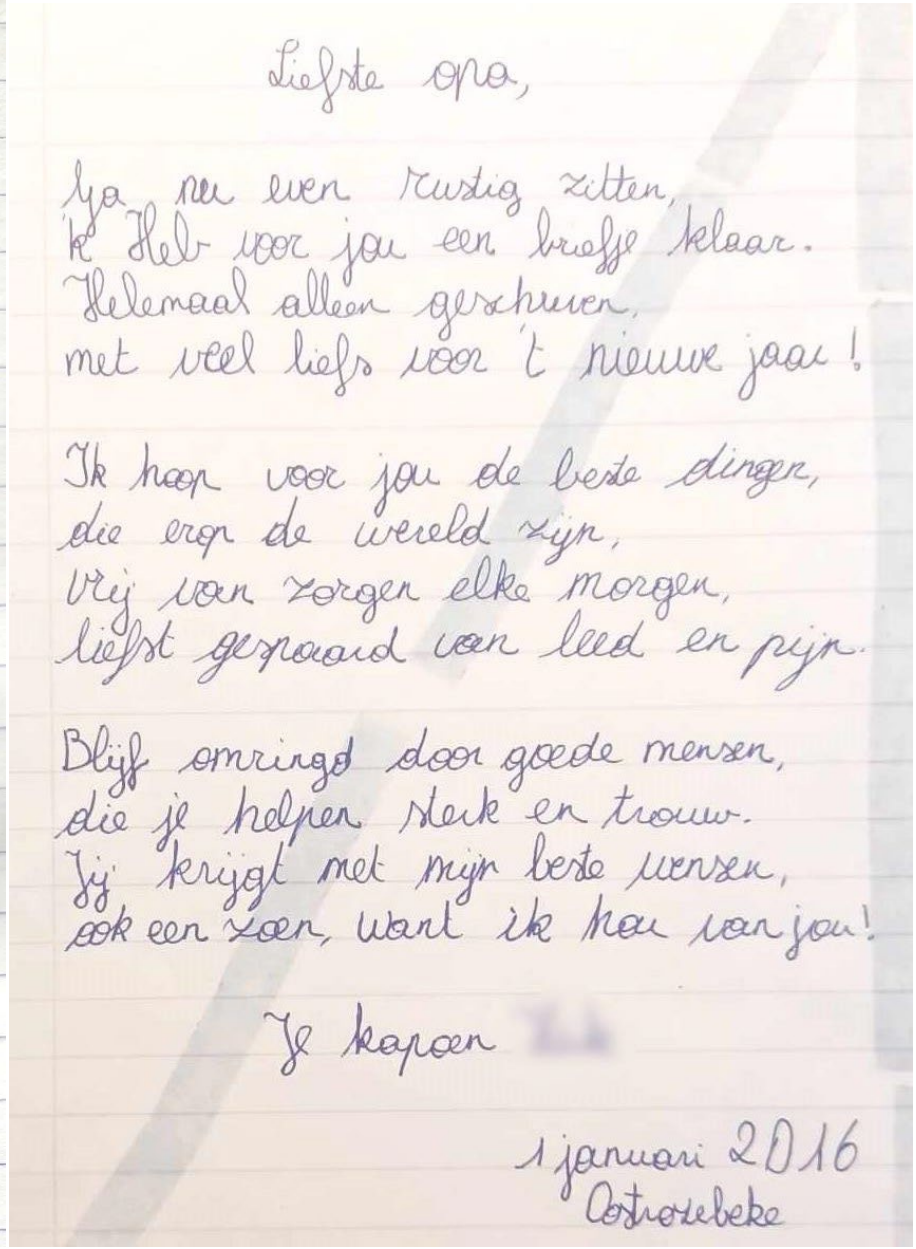

Liefste opa,

ga nu even rustig zitten,
ik heb voor jou een briefje klaar.
helemaal alleen geschreven,
met veel liefs voor 't nieuwe jaar!

Ik hoop voor jou de beste dingen,
die erop de wereld zijn,
vrij van zorgen elke morgen,
liefst gespaard van leed en pijn.

Blijf omringd door goede mensen,
die je helpen sterk en trouw.
Jij krijgt met mijn beste wensen,
ook een zoen, want ik hou van jou!

Je kapoen [redacted]

1 januari 2016
Ostrozebeke

Hoek 3

Hoek 3

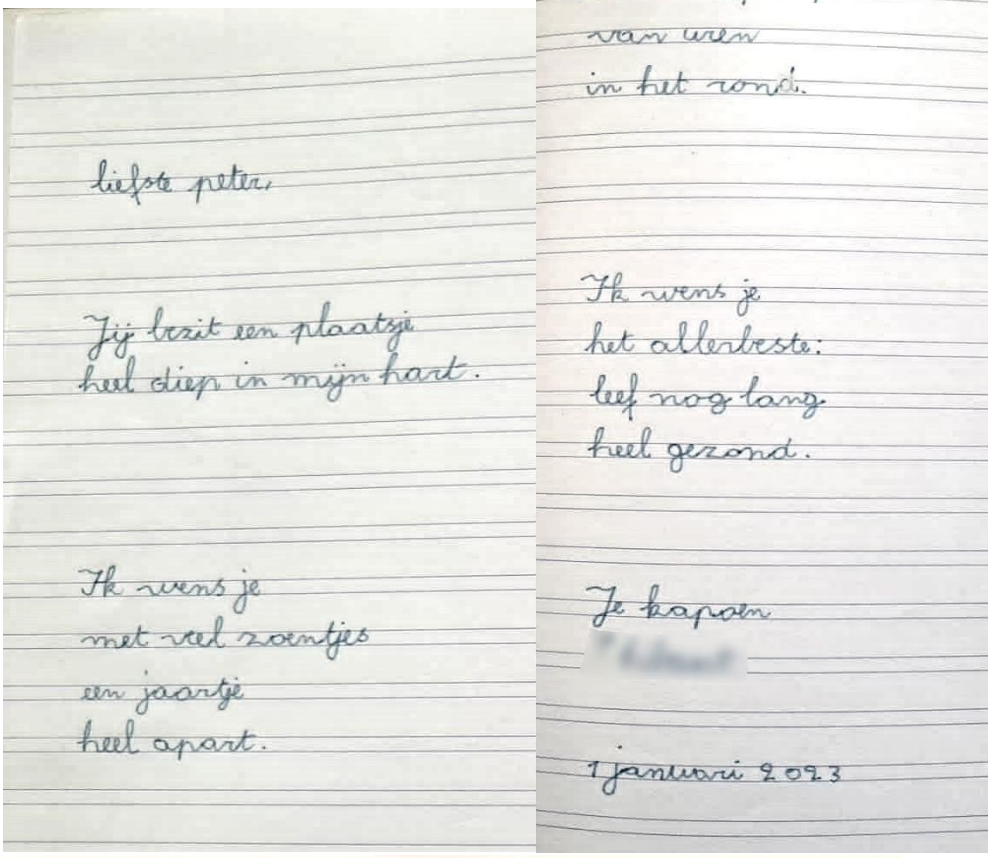

Want jij
bent voor mij
de allerliefste peter
van allen
in het rond.

Ik wens je
het allerbeste:
leef nog lang
heel gezond.

Je kapoen

1 januari 2023

liefste peter,

Jij bezit een plaatsje
heel diep in mijn hart.

Ik wens je
met veel zoentjes
een jaartje
heel apart.

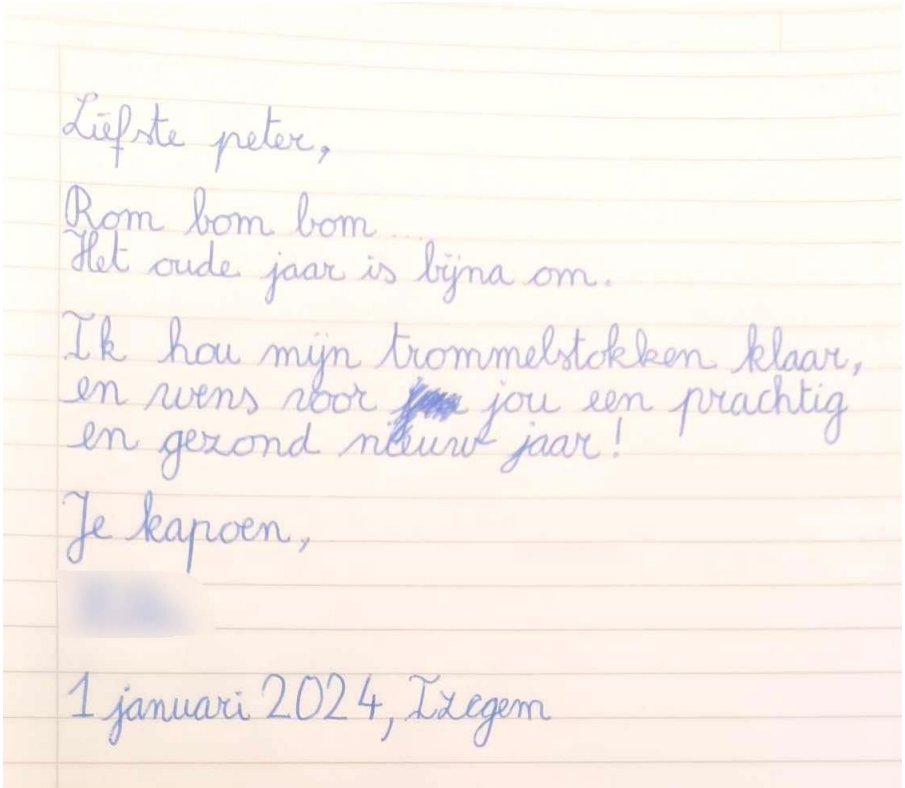

Liefste peter,

Rom bom bom
Het oude jaar is bijna om.

Ik hou mijn trommelstokken klaar,
en wens voor jou een prachtig
en gezond nieuw jaar!

Je kapoen,

1 januari 2024, Izegem

Liefste opa en [redacted]

Een nieuw jaar begint,
en hier ben ik, jullie lieve kind.
Ik wens jullie nu weer,
net als vorige keer,
een vrolijk jaartje, niet te druk,
een goede gezondheid en veel geluk!
Ik bedank jullie voor de vele zorgen,
die van morgen, die van gisteren.
Ik beloof jullie te leven zoals het moet.
Ik zal voorbeeldig zijn, is het goed?
Ja, liefste opa en [redacted] 't is echt waar.
Het wordt vast
een fantastisch jaar!!!

Je kapoen [redacted]

Izegem, 1 januari 2018

Hoek 3

NIAL

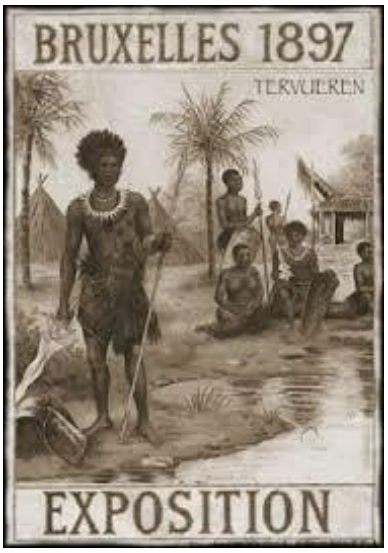
BRUXELLES 1897
TERVUEREN
EXPOSITION

Wanneer je klaar bent met opdracht 1, bekijk je het filmpje. Begrijp je alles? Indien niet, stel vragen!

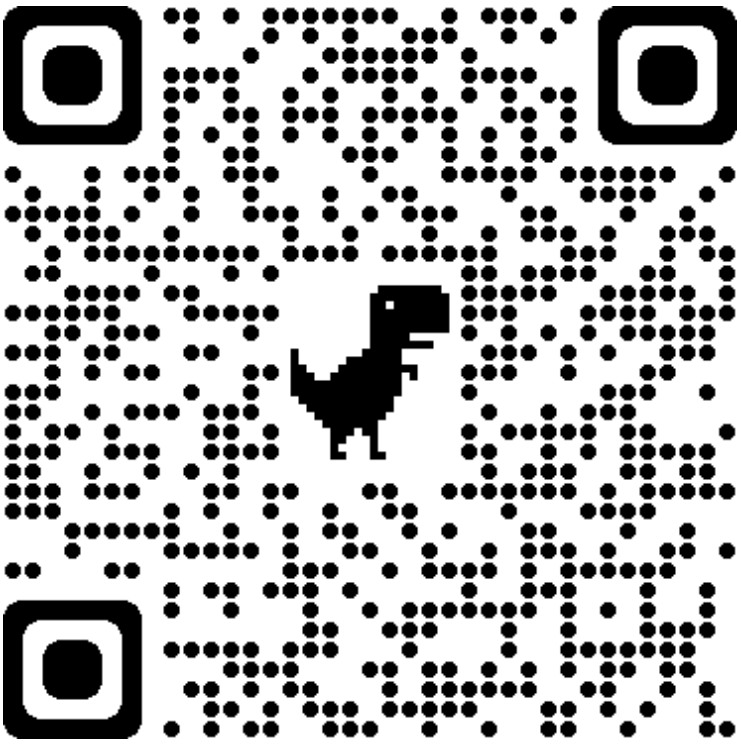

MEDIUM: KINDERBOEKEN (VROEGER)

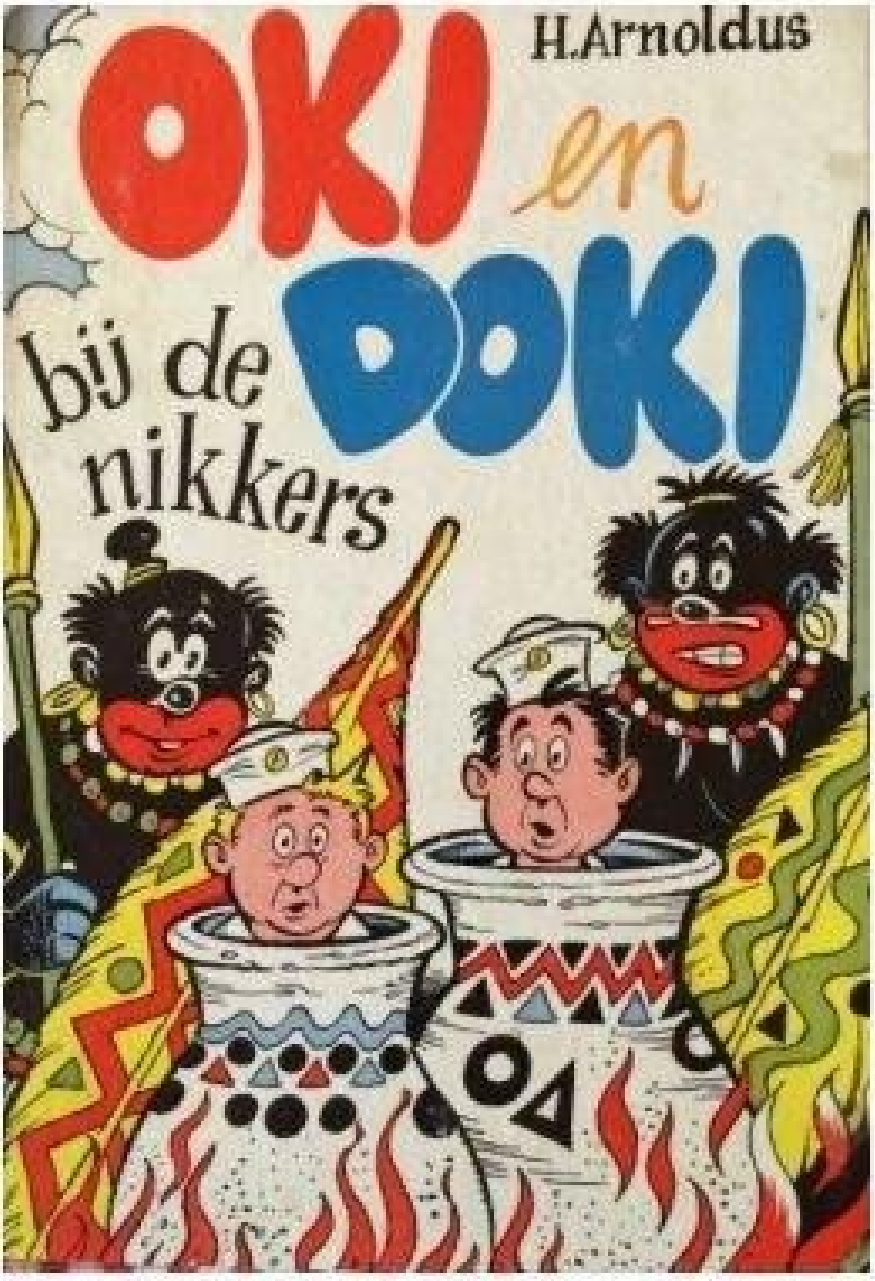

Bron: https://historiek.net/oki-en-doki-bij-de-nikkers/65548/

‘Oki en Doki bij de nikkers’ is een Nederlands kinderboek uit 1957.

Korte inhoud; Oki en Doki, twee Nederlandse matrozen, varen langs een ‘negereiland’. Als ze ‘s nachts op jacht gaan op leeuwen op het eiland, worden ze gevangen genomen en in de kookpot gestopt door de slechte ‘negers’. Op het einde worden ze gered door de kapitein en zijn hond.

MEDIUM: KINDERBOEKEN (VROEGER)

© Casterman, Foto: Nico Bringmans

In 1954 verscheen het boekje ‘Tiny gaat op reis’. In dit boekje gaat Tiny samen met haar vriendinnetje Ca-cao op reis naar Afrika. Cacao is dom. Ze kan haar eigen naam niet onthouden. De hele reis draagt Cacao de koffer en huppelt Tiny vrolijk rond.

MEDIUM: STRIPS (VROEGER)

Uit het Kuifje-album 'Kuifje in Congo' van Hergé

'Kuifje in Congo' verscheen voor het eerst in 1931. Er werden later aanpassingen gedaan aan de tekeningen.

MEDIUM: AFFICHES EN FOTO' S (VROEGER)

AFBEELDING 1

Uit het Suske en Wiske album 'De vliegende aap' van Willy Vandersteen

Het album 'De vliegende aap' van Suske en Wiske verscheen voor het eerst in 1948. Het stripverhaal speelt zich af in Dongo, een land gebaseerd op Belgisch-Congo.

MEDIUM: KINDERBOEKEN (NU)

uit 'Lou gaat naar school' van Kathleen Amant

Deze prent komt uit het kleuterboekje 'Lou gaat naar school'. In dit boek worden heel wat verschillende mensen (met verschillende huiskleuren, met een beperking, met twee mama's en papa's…) op een gewone manier voorgesteld.

MEDIUM: KINDERBOEKEN (NU)

Uit ‘Prinses Arabella gaat naar school’ van Mylo Freeman

Dit is een prent uit een boek van Prinses Arabella. Deze boekenreeks gaat over Prinses Arabella en haar vriendinnen.

MEDIUM: KINDERBOEKEN (NU)

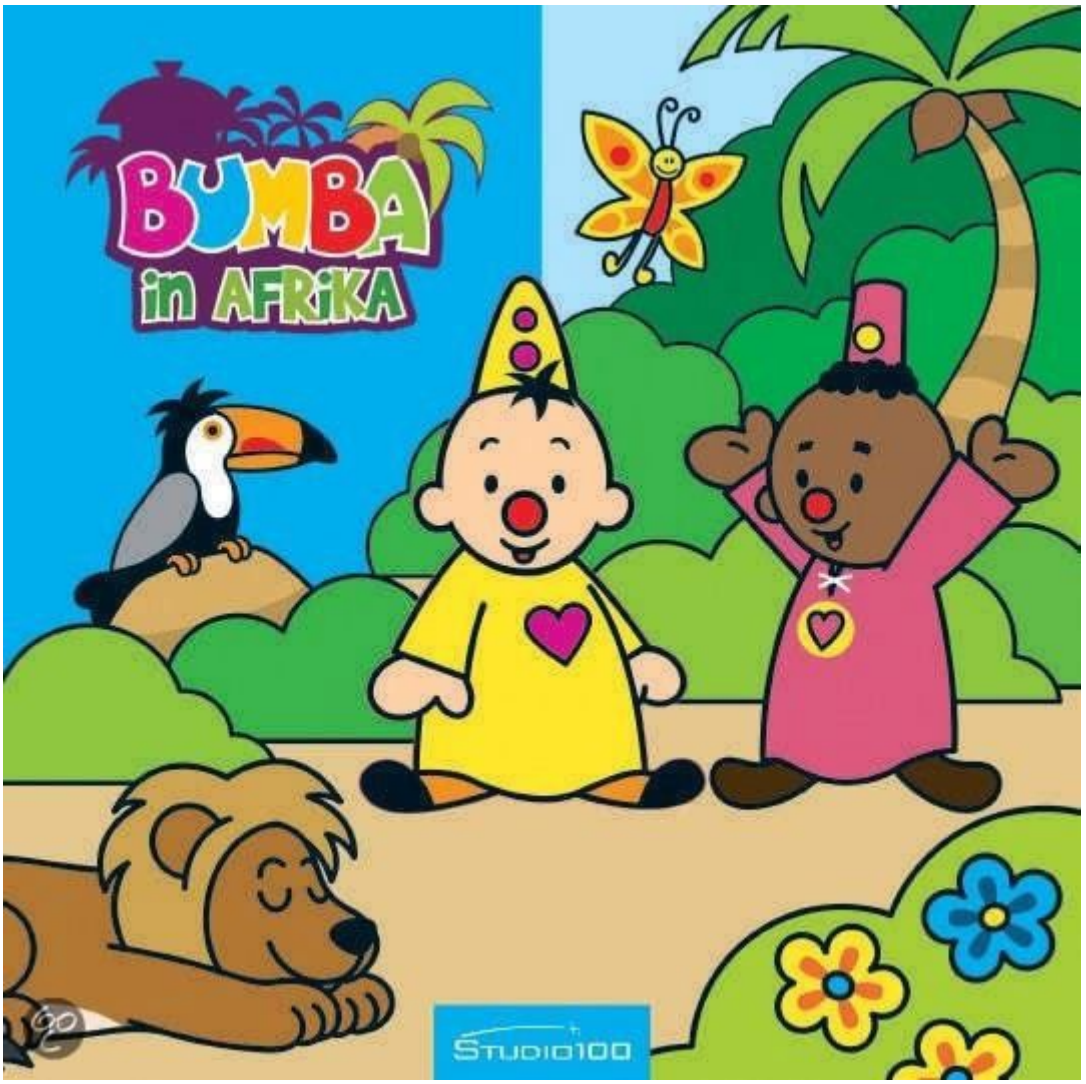

Uit 'Bumba in Afrika' van Studio 100

Bumba gaat op reis naar Afrika. Bumba gaat op avontuur met zijn vriendje Zinzi. Bumba ontdekt dat in Afrika heel warm is. Hij leert er allerlei dieren kennen zoals de olifant, de toekan en het nijlpaard.

Welke beelden van Afrika komen aan bod? Welke beelden van Afrika zie je niet? Geeft deze prent een goed beeld van Afrika?

MEDIUM: AFFICHES EN FOTO' S (NU)

AFBEELDING 1

Uit de Kiekeboestrip 'Joyo de eerste' van Merho

Het album 'Joyo de eerste' van Kiekeboe verscheen in 2009. Het speelt zich af in een verzonnen Afrikaans land.

Welk beeld wordt getoond van Afrika? Welke beelden van Afrika zie je niet? Geeft deze prent een goed beeld van Afrika?

Bijlage 5: PowerPoint inleiding workshop

Leven in koloniale tijden

Het verhaal van Amanakwa en Sitoua te Leuven

Doelen van de workshop:

- De leerlingen kunnen het **schoolleven** van meisjes rond 1900 samenvatten.
- De leerlingen kunnen het verband leggen tussen **missionering** en **onderwijs** in het koloniale Congo.
- De leerlingen kunnen het verhaal van Amanakwa en Sitoua situeren in het **beschavingsoffensief**.
- De leerlingen kunnen uitleggen hoe de **wereldexpo's** ingezet worden als propaganda voor het koloniale beleid.
- De leerlingen kunnen de hedendaagse **beeldvorming** over Congolezen (en met uitbreiding Afrikanen) vergelijken met die omstreeks 1900.
- De leerlingen kunnen verschillende **historische bronnen vergelijken** om vervolgens een historische vraag op te lossen.
- De leerlingen kunnen een **historische bron analyseren** en gebruiken om een historische vraag mee op te lossen.

Historische vragen in de workshop:

Hoek 1: Hoe zag het **schoolleven** van Amanakwa en Sitoua eruit toen ze in Leuven op school zaten?
Hoek 2: Wat was de achterliggende motivatie voor het opzetten van **onderwijsinitiatieven** in Congo-Vrijstaat en Belgisch Congo?
Hoek 3: Hoe past het verhaal van de ontheemde Amanakwa en Sitoua in het **beschavingsoffensief**?
Hoek 4:

- Werden de **wereldtentoonstellingen** ingezet als propaganda voor het koloniale beleid? Indien ja, hoe?
- Hoe werd dé Congolees omstreeks 1900 afgebeeld in media (kinderboeken en strips) en in welke mate verschilt dit met de **beeldvorming** in de 21ste eeuw?

Situering in de ruimte

België

België

- Constitutionele parlementaire **monarchie**
- **7 koningen:**

België

- **Koning Leopold II (1865-1909)**

België

Kolonies:

- Belgisch – Congo → Democratische Republiek Congo
- Ruanda - Urundi → Rwanda en Burundi

Democratische Republiek Congo

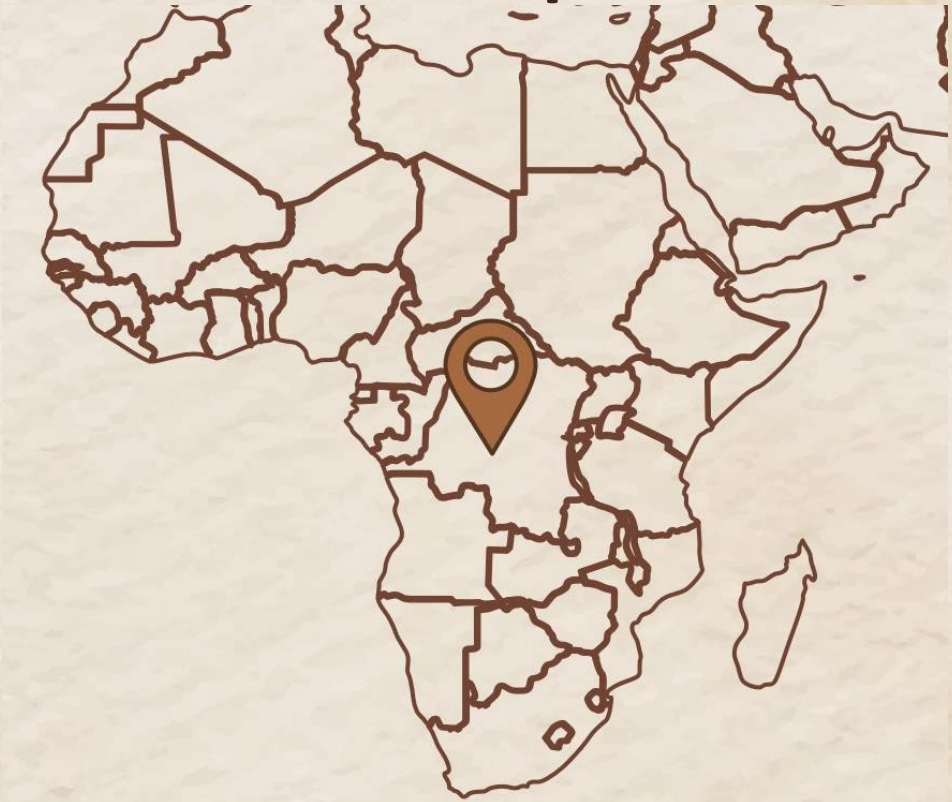

Democratische Republiek Congo

Officiële naam: Democratische Republiek Congo
Ook wel: Congo, Congo-Kinshasa, DRC, RDC

≠ de Republiek Congo (Congo-Brazzaville)

Landstalen: Frans, Lingala, Kikongo, Tshiluba, Swahili
Ook nog +-215 andere lokale talen.

Hoofdstad = Kinshasa

- Circa 16 miljoen inwoners

Dem. Rep. Congo
Edinburgh
Kopenhagen
Denemarken
Litouwen
Verenigd Koninkrijk
Vilnius
Gdańsk
Minsk
Минск
Isle of Man
Manchester
Dublin
Ierland
Hamburg
Amsterdam
Berlijn
Nederland
Warschau
Birmingham
Londen
Duitsland
België
Luxemburg
Praag
Krakau
Lviv
Львів
Kiev
Київ
Vinnytsja
Вінниця
Tsjechië
Parijs
Oekraïne
München
Wenen
Slowakije
Boedapest
Oostenrijk
Moldavië
Hongarije
Frankrijk
Zwitserland
Chișinău
Lyon
Milaan
Slovenië
Odessa
Одеса
Roemenië
Kroatië
Belgrado
Београд
Boekarest
Florence
Sarajevo
Servië
Monaco
Sofia
София
Marseille
Italië
Podgorica
Подгорица
Kosovo
Bulgarije
Andorra
Rome
Barcelona
Noord-Macedonië
Porto
Istanboel
Madrid
Albanië
Bursa
Palma de Mallorca
Tyrreense Zee
Portugal
Valencia
Griekenland
Spanje
Athene
Αθήνα
İzmir
Palermo
Sevilla
Algiers
مدينة الجزائر
Tunis
تونس
Antalya
Gibraltar
Malta
Rabat
الرباط
Middellandse Zee
Tunesië
Tripoli

België → 30 528 m²
Congo → 2 344 858 m²
België past ongeveer 77 keer in Congo

Congostroom = 2de langste rivier van Afrika

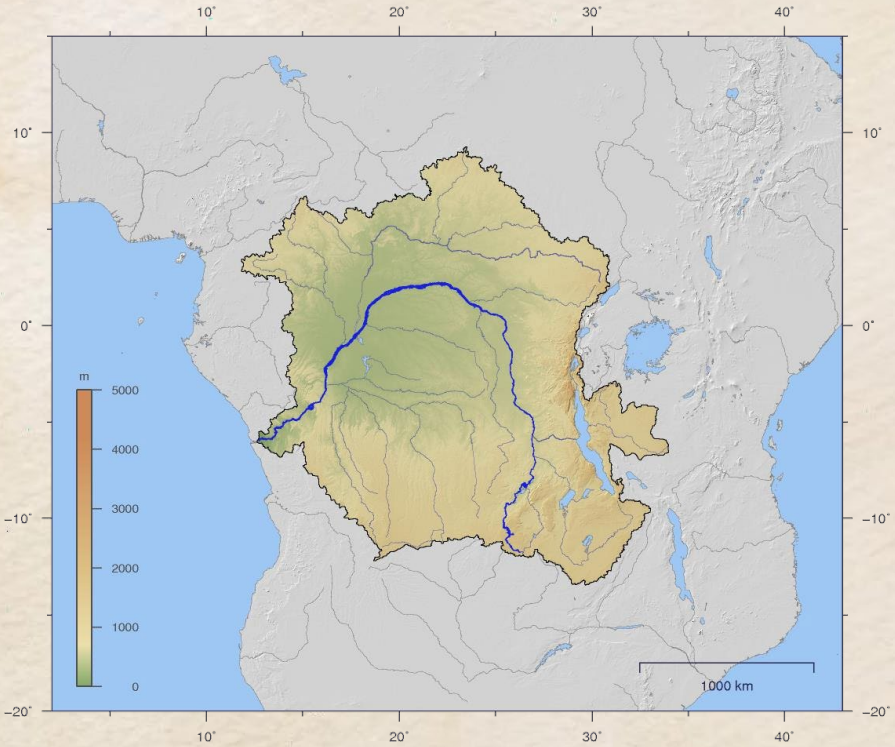

Grondstoffen

Veel mineralen aanwezig:

- Koper
- Kobalt
- Diamant
- Goud
- Coltan
- Tin

→ In koloniale tijd is er exploitatie t.v.v. België

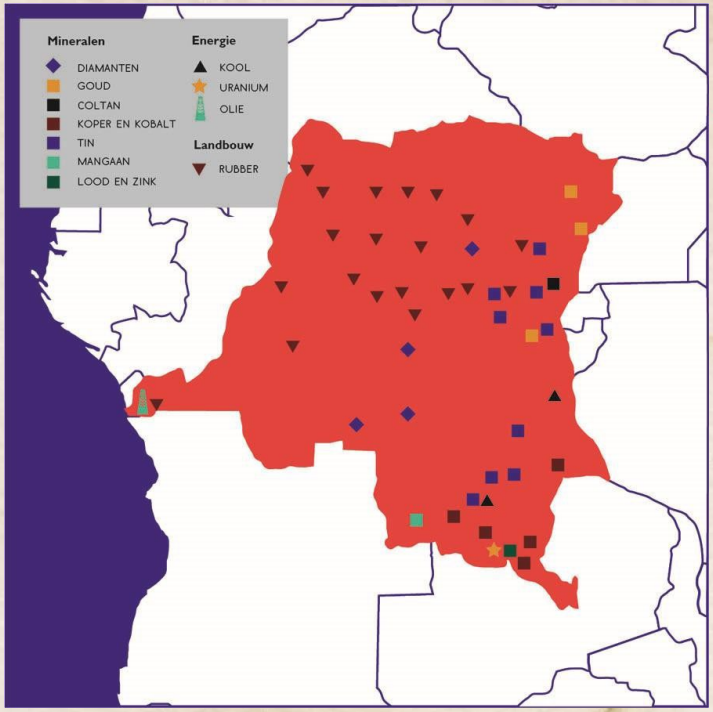

Kolonialisme: Wat is dat?

Aan wat denk je spontaan als je kolonialisme hoort?
Schrijf elk 5 woorden/zinnen op.

Kolonialisme: Wat is dat?

Kolonisatie betekent dat een groep mensen uit een bepaald land in een **ander gebied gaat wonen**, waar andere mensen wonen. Die groep, de '**kolonisator**', neemt de **macht** over in dat gebied. De kolonisatoren **controleren alles**, maken wetten, verkopen de rijkdommen van het land, bepalen hoe mensen moeten leven en wat ze moeten denken.

Studio Globo Antwerpen. (z.d.). Sporen van kolonisatie (H. Keppens, A. Poelman, & S. Meeuws, Reds.). Studio Globo. Geraadpleegd op 17 mei 2024, van https://sporenvankolonisatie.studioglobo.be/

Congo als kolonie

Filmpje + vragen

https://www.facebook.com/vrtcanvas/videos/3209671787274449/

- Vanaf wanneer is Congo een kolonie? Tot wanneer?
- Welke staatsstructuur is er vóór de kolonisatie?
- Wat was het doel van de Conferentie van Berlijn?

Conferentie van Berlijn (1884-1885)

93. De wereld in 1815

Conferentie van Berlijn (1884-1885)

Koning Leopold II

Congo-Vrijstaat

- Privé bezit
- Belooft iets te doen aan slavenhandel
- ‘Vrijhandelszone’

Extra info voor leerkracht

- Vrijhandelszone → vb. EU

Vastgelegd bij Conferentie van Berlijn dat Congo-Vrijstaat een vrijhandelszone zou zijn. Koning Leopold II probeert de handel toch te monopoliseren, door een decreet uit te vaardigen waardoor alle ‘ongebruikte grond’ eigendom zou worden van de Staat (=Leopold II). Uiteindelijk komt er een opdeling in 2 economische zones na protesten: enerzijds “het Kroondomein” dat ongeveer 2/3 van de totale oppervlakte beslaat is privé-eigendom van Leopold II, anderzijds een ‘vrijhandelszone’ waar de exploitatie overgelaten wordt aan vooral Belgische privé-maatschappijen. De Staat (=Leopold II) heeft +- 50% van de aandelen van deze bedrijven in zijn bezit.

Congo-Vrijstaat (1885-1908)

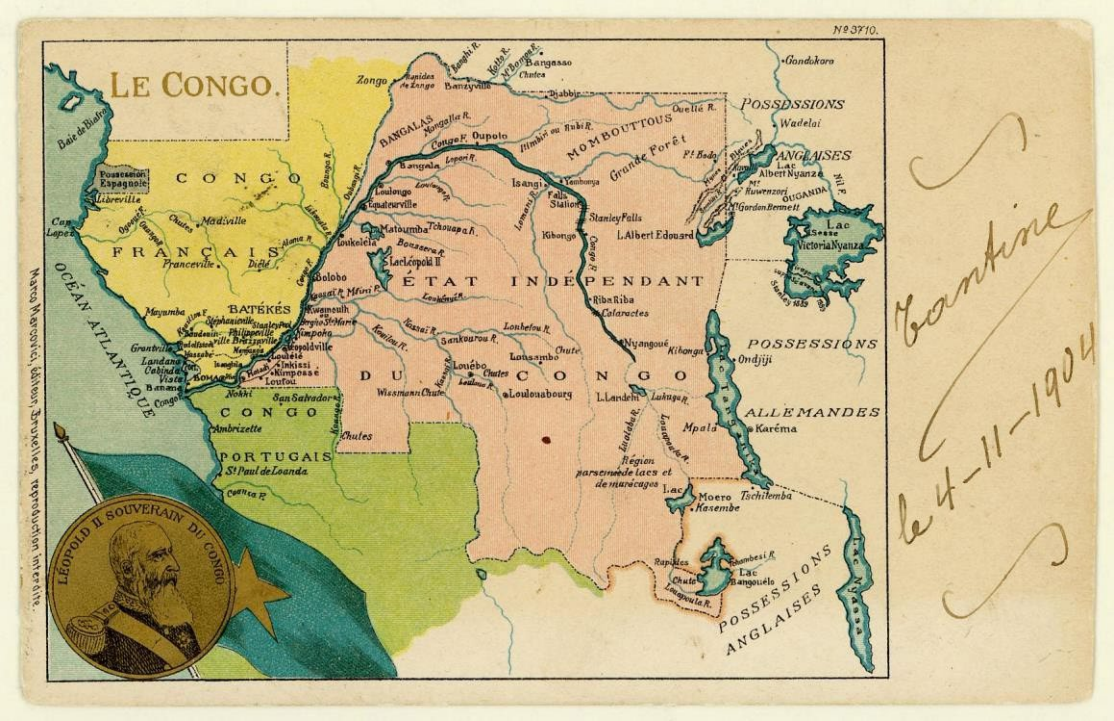

Liberas. (2020, 23 september). *Rijmt liberalisme op kolonialisme? De case van Belgisch-Congo - Liberas*. Liberas. https://www.liberas.eu/rijmt-liberalisme-op-kolonialisme-de-case-van-belgisch-congo/

Belgisch – Congo (1908-1960)

- Kolonie van België
- Exploitatie gaat door

Belgisch-Congo (1908-1960)

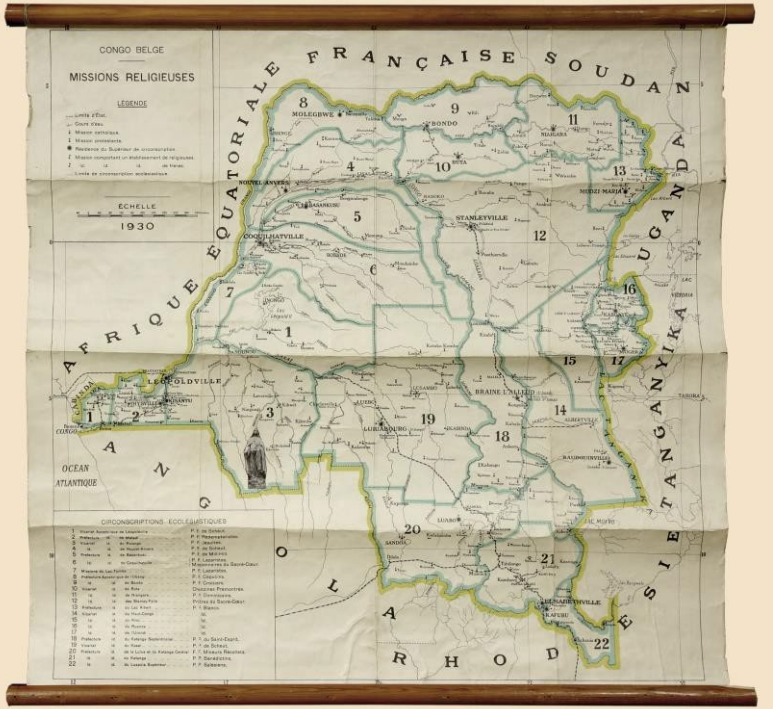

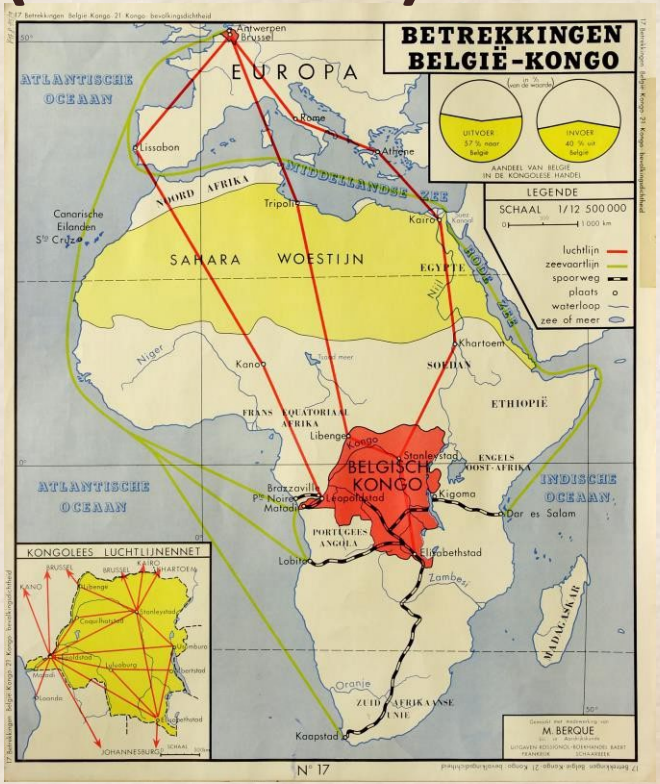

Situering in tijd:

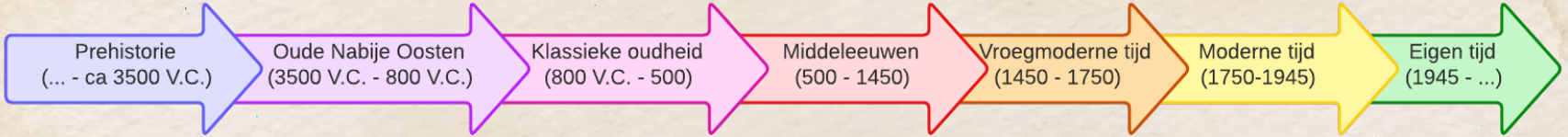

Situering in de tijd:

- Tijdvak: Moderne tijd (1750 – 1945)
- Koloniale tijd
  - Congo-Vrijstaat (1885-1908)
  - Belgisch-Congo (1908-1960)

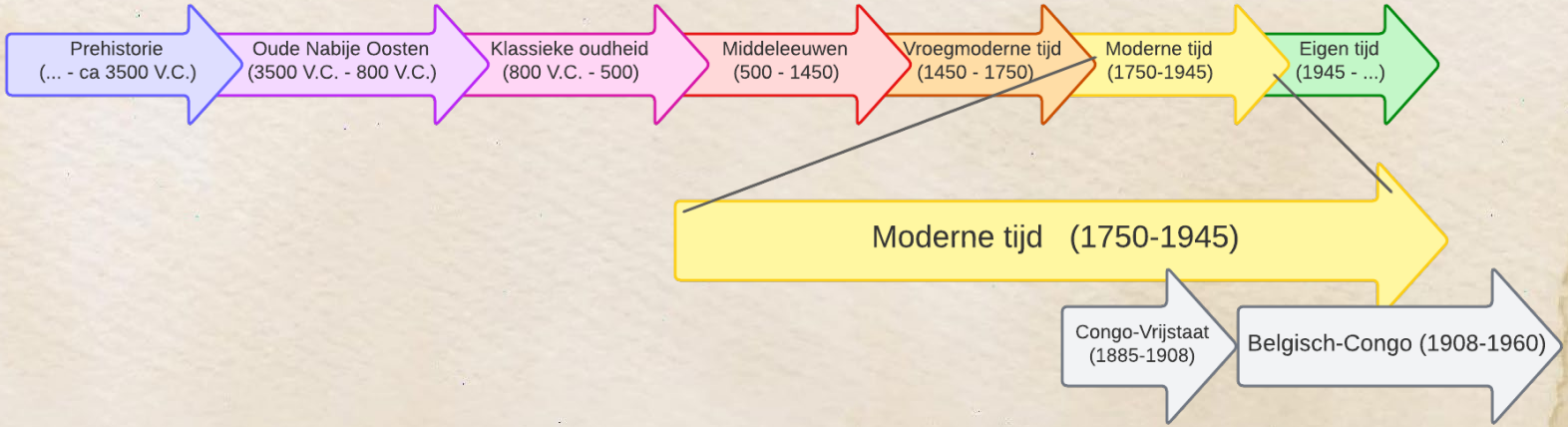

	Congo-Vrijstaat	Belgisch-Congo	
tot 1885	Van tot Kolonie van:	Van tot Kolonie van:	Vanaf

Casestudy: Amanakwa en Sitoua

Wie?

- Bij de Zusters Annunciaten te Heverlee: Amanakwa en Sitoua

Welke organisatie? Welk doel?

- Werk van de Opvoeding van Jonge Congolezen
- Stichter = priester Van Impe
- Congolese kinderen een strenge katholieke opvoeding geven
    - Verschillende jongens en meisjes verspreid over heel Vlaanderen

Waar?

- Vanuit Congo-Vrijstaat naar België gebracht
- Heilig Hart school
  - Zusters Annunciaten
  - Stichter en initiatiefnemer Petrus Xavier Temmerman

Wanneer?

4 jaar in België

- Doopsel op 28 juli 1894
- Vertrek in Antwerpen rond 6 mei 1898

Belangrijke gebeurtenissen?

- Doopsel van beide meisjes op 28 juli 1894:
  - Amanakwa → Marie Louise
  - Sitoua → Marie Françoise
- Wereldtentoonstelling in 1897:
  - Brussel & Tervuren
  - Verschillende kinderen aanwezig

Priester Van Impe met enkele Kongolese kinderen (op de wereldtentoonstelling van 1897), onder wie Amanakwa en Sitoua

Hoekenwerk:

Gedragsregels:

- Blijf bij het onderwerp.
- Durf hulp vragen, durf vragen stellen.
- Luister actief naar elkaar, onderbreek elkaar niet.
- Duw niemand in een vakje.
- Laat iedereen aan het woord.

In de bronnen staan een aantal aanstootgevende termen, maar dit zijn bronnen uit de 19de en 20ste eeuw! Hou daar dus rekening mee.

Opdracht:

- Verdeel de verschillende rollen:

Voorzitter	Verslaggever	Materiaalmeester	Tijdbewaker
Jij zorgt ervoor dat alle opdrachten gemaakt worden. Je zorgt ervoor dat de groepsgesprekken goed verlopen.	Jij zorgt ervoor dat iedereen alles goed opschrijft en kan op het einde van een hoek uitleggen aan de leerkracht wat je groep geleerd heeft.	Jij zorgt voor het materiaal. Deel het uit en leg het mooi terug op het einde.	Jij zorgt ervoor dat jullie op tijd klaar zijn met de opdrachten en houdt dus de tijd in gaten.

- Lees de opdracht op het werkblad aandachtig en voer de opdrachten in groep uit.
- Wissel van hoek en maak ook daar de opdrachten.

Eindgesprek

Gespreksregels

- Blijf bij het onderwerp.
- Durf hulp vragen, durf vragen stellen.
- Luister actief naar elkaar, onderbreek elkaar niet.
- Duw niemand in een vakje.
- Laat iedereen aan het woord.

Enkele vragen

- Hoe zou je jou voelen als jij Amanakwa of Sitoua was?
- Wat heb je geleerd vandaag?
- Wat viel jou op?
- Wat verbaasde jou?
- Wat neem je mee?
- Wat blijft je bij?

MOVING MINDS DNA

STERKE, AUTHENTIEKE PERSOONLIJKHEID

- gedreven als authentieke beroepsbeoefenaar;
- ontwikkelt en ontplooit de eigen (professionele) persoonlijkheid, ook in dialoog met anderen;
- functioneert autonoom en neemt verantwoordelijkheid op voor een (gemeenschappelijk) doel;
- toont veerkracht.

INNOVATIEVE, ONDERNEMENDE NETWERKER

- gericht op vernieuwing, verbetering en/of ontwikkeling in zijn professionele netwerk;
- neemt initiatieven om het eigen handelen bij te sturen;
- neemt verantwoordelijkheid op voor verbetering van de beroepspraktijk;
- gaat creatief en probleemoplossend te werk en draagt in en met zijn netwerk actief bij tot innovatie.

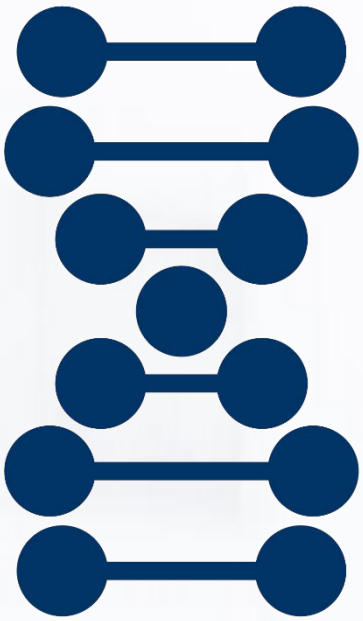

INSPIRERENDE PROFESSIONAL

- gericht op degelijkheid en kwaliteit;
- streeft naar 'the state of the art' in zijn vakgebied;
- gaat dankzij onderzoekend vermogen en (digitale) geletterdheid steeds op zoek naar nieuwe expertise;
- stelt zichzelf in vraag om kwaliteitsvol te blijven functioneren en inspireert hiermee ook anderen.

BREEDDENKENDE, GEËNGAGEERDE WERELDBURGER

- gericht op 'glokale' betrokkenheid en engagement vanuit 'open mindedness' en cultuursensitiviteit;
- profileert zich als een internationaal en intercultureel gerichte wereldburger vanuit een weloverwogen levensvisie;
- werkt in dialoog met anderen actief mee aan een duurzame en rechtvaardige samenleving.